

-popa

Gândirea

LITERARĂ - ARTISTICĂ - SOCIALĂ

ANUL I. No. 13.
1 Nov. 1921
Numărul 2 lei 50 b.
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA,
CALEA REGELE 38.
CLUJ FERDINAND No. 38.

Cuprinsul

Vilegiatură	Ion Vinea	Panică	Demostene Botez
Artă și Industrie românească (Industria casnică; cu 6 ilustrațiuni)	Dr. Iuliu Pascu	Elegie	Ion Sân-Giorgiu
Polemicile literare	Emil Isac	Un domn în retragere	Gib.
Inălțare	Camil Petrescu	Intellectualizarea Ardealului	Stefan Oprea
În podgoria de odinioară (Scrisorile unui răzaș)	C. Robu	Un adversar al lui V. Alexandri	G. Bogdan-Duică
Zamolxe (Poem dramatic)	Lucian Blaga	Cronica Dramatică (Teatrul Național din Cluj și Iași)	G. M. și D. Razu

No. 13.

Cărți și reviste. — Cronica mărunță. — Desemne de Victor Ion Popa, M. H. Gorgescu și Dragoș.

BANCA AGRARĂ

SOCIETATE ANONIMĂ CLUJ

CALEA REGELE FERDINAND Nr. 36-38

(In casele proprii) + + + (Telefon Nr. 5-39 și 12-17)

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000,000

(Banca împuternicită cu finanțarea reformei - agrare prin Decretul-Lege Nr. 4167 din 12 Septembrie 1919).

Execută tot felul de operațiuni de bancă

Primește depuneri spre fructificare | cu 5% netto
Primește depuneri în cont curent |
Cumpără și vinde monezi străine.
Finanțează întreprinderi agricole și industriale.
Emite scrisori fonciare.
Acoardă împrumuturi hipotecare cu anuități pe 10, 15, 25 ani.
Acoardă împrumuturi cambiale.
Acoardă împrumuturi pe gaj de efecte (lombard).
Acoardă împrumuturi pe mărfuri (varante).
Excontează cambii, efecte, cupoane, devize.
Secție specială pentru organizarea cooperativelor.
Secție specială pentru mașini agricole.
Secție specială pentru produse agricole.

Virimente directe de cont-curent cu toate băncile mari din țara și străinătate

BANCA CENTRALIA

pentru Industrie și Comerț, Soc. Anon. — Sediul Central, Cluj.

Capital : Lei 50.000,000

Rezerve : Lei 16.000,000

Filiale: Existente : Arad, Alba-Iulia, Hațeg, Oradea-Mare, Sibiu și Turda. — In înființare : Timișoara.

Secția de Mărfuri :

294-6...6

Cumpără și vinde, exportează și importează tot felul de mărfuri atât în cont propriu cât și în comision. Afaceri a meta.

Secție specială pentru coloniale.

Primește mărfuri în depozitele proprii în gaj și în chirie.

Secția Industrială :

Crează industrii noi.

Acordă credite la întreprinderi industriale.

Face comerț cu articole tehnice.

Secția de Bancă :

Execută tot felul de operațiuni bancare în cele mai culante condițiuni.

Cecuri, Asignate, Virimente, Incasări, Împrumuturi pe gaj, Conturi curente.

Escompt de Cambii, Cupoane, Efecte, Devize etc.

Execută plăți pe toate piețele din țară și străinătate.

Ordine de plată telegrafice.

Cumpără și vinde tot felul de monede și valute.

Primește :

DEPUNERI SPRE FRUCTIFICARE

pe Libele și în Cont Curent, bonificând cele mai urcate interese.

REDACȚIA
ȘI ADMINI-
STRAȚIA:

CALEA
REGELE
FERDINAND

No. 38
CLUJ

Gândirea

LITERARĂ-ARTISTICĂ-SOCIALĂ

ANUL I
No. 13

1 NOV.
1921

EXEM-
PLARUL
2 LEI 50

APARE LA 1 ȘI LA 15 ALE FIECĂREI LUNI
REDACTORI: CEZAR PETRESCU ȘI D. I. CUCU

ARTĂ ȘI INDUSTRIE ROMÂNEASCĂ.

Industria casnică. Criza prin care trece astăzi. Propuneri de reorganizare.

Expoziția de curând închisă, ne-a pus sub ochi, în Pavilionul Industriei casnice, o avuie de care nu știm încă a fi îndestul de mandri. Cei cari au străbătut boxele întotdeauna tixite de lume, unde se aflau înșiruite scoarțe și ulcioare, ii și cămăși cu alti e, brăe și năframe ca spuma, p strează încă în retina odihnită desmierdarea culorilor învinate cu neasemuită măiestrie. Și ne-am amintit atunci, că această artă casnică, ală uri de poezia poporană, este cea mai alea a expresie a sufletului românesc. Ne-am amintit iarăși, ca o musurare, că publicațiile cari aveau datoria să o facă, ... au ocolit discuția mijloacelor concrete prin care toți laolaltă, să redăm viața unei arte și unui meșteșug, din toate părțile și din toate pricinile, primejduite. Am crezut astfel, a împlini noi golul acesta simțit, cerând celui care a organizat Expoziția și Congresul de Industrie casnică, răndurile de mai jos.

Idealul către care tinde omenirea — ca să începem cu o arh. banală constatare — este realizarea progresului sub toate formele sale: științific, artistic, tehnic, moral și social-politic. Noui cercetări și descoperiri științifice, noi forme artistice, cele mai perfecte și mai eficiente utiluri, un triumf tot mai desăvârșit al altruismului asupra egoismului, o mai justă repartizare a sarcinilor publice și o mai dreaptă distribuție a producției.

Programul civilizației generale nu se întâmplă, de nsă, decât prin contribuția specifică a tuturor națiunilor; și cu cât acest aport este mai caracteristic și mai intens, cu atât civilizațiile naționale au mai mare preț.

În domeniul producției artistice și industriale, industria noastră casnică,

reprezintă tot ce avem noi mai subiectiv și mai original. Ea este alături de poezia poporană, expresia însăși a sufletului poporului nostru, în contingența s'ulară a mediului natural în care s'a făcut.

Lemnul pădurilor, lâna oilor, lutul și piatra carierilor, grânele lanurilor noastre, sunt elementele primordiale ale întregii industriei casnice cuprinzând locuința, hrana și îmbrăcămintea.

Acest determinism biogeologic este cauza necesară a industriei noastre casnice. Oricare ar fi dezvoltarea ulterioară a mării noastre industriale — și noi o dorim cât mai perfectă — imensele și minunatele noastre terenuri agricole vor trebui cultivate. Și fiind că clima nu ne permite două culturi pe an; cu riscul de a-și pierde zadarnic tim-

pul celor patru luni de iarnă, țărânul român va trebui să muncească în jurul casei sale — și oricare-i va fi producția, ea va fi totdeauna opera unei industriei casnice.

Țăranul român nu și părăsește gospodăria în timpul ernei spre a spori numărul lucrătorilor industriali și al servitorilor, decât numai din lipsă dureroasă, ca în Bucovina, sau pentru a învăța rânduiala dela orașe — și nu și-o părăsește bucuros, pentru că-l leagă de ea nu numai instinctul proprietății, dar și mai ales dragostea de copii și dorința de a-i crește în mediul lor firesc.

Și dacă în cursul timpurilor, mai întâi datorită raporturilor cu vecinii și mai târziu cu comercianții din Asia și Venetia, noi elemente s'au

VILEGIATURĂ

Orașul și-a spălat zidurile și grădinile,
toată dimineața a curs roua depe frunze,—
acum soarele
și-a desfășurat pânzele galbene
și trece pe mările aerului.

Să ieșim în haine de turiști, iubită,
mâna ta e proaspătă și ce uzi îți sunt ochii,—
până nu se deschid ferestrele
să ne bucurăm plămânil
trotuarele-s sonore și pustii.

Iată ies precupeții cu fructe,
și coșurile cu lămâi de ceară strălucesc;
în oraș se deșteaptă, desmetică o poiată,
cât țipă cocoșii de sângeros!

Să ne grăbim spre dealurile cu diamante,
acolo vom asculta cântece din gâtlee mici,
și ce frumos va fâlfâi rochia ta albă
către orașul cu locuitori pitici.

1917.

I. VINEA

introdus ca materii prime indispensabile în industria noastră casnică — bumbacul de pildă — ele nu au schimbat cu nimic originalitatea ei. Inul și cânepa nu au fost cultivate mai puțin pentru aceasta.

Iar când în epoca noastră chiar o mare parte a produselor de industrie casnică au fost înlocuite

Creangă s'au coborât până la ea, pentruca inspirându-se din ea să purifice limba și literatura intelectuală.

Acum, după război, industria casnică trece prin o dublă criză; una din ordin general, lipsa de materii prime și alta de ordin estetic-național: pervertirea sub forma

e drept, el este însă prea slab pentru a răspunde scopului său.

Literatura industriei casnice este prea sumară și necunoscută de marele public.

Albumuri de motive românești avem câteva: ele oferă prea puține motive și sunt prea scumpe pentru a fi ușor răspândite — dacă nu sunt epuizate.

Muzee speciale de industrie casnică nu sunt, ci numai secțiuni etnografice la Muzeele din Chișinău, Cernăuți, Cluj, Sibiu și un Muzeu etnografic... în lăzi la București. Ce este de făcut pentru realizarea tuturor acestor deziderate; pentru a transforma industria casnică dintr'un obiect de distracție pentru diletanți, într'o producțiune științific organizată, pentru a o readuce la vechea ei strălucire artistică, mărindu-i producțiunea, economisind munca și utilizând frumoasele noastre motive naționale în întreaga industrie?

Iată atâtea probleme a căror grabnică și integrală rezolvire, pretinde mai mult decât bunăvoința unor singuratiche inteligențe.

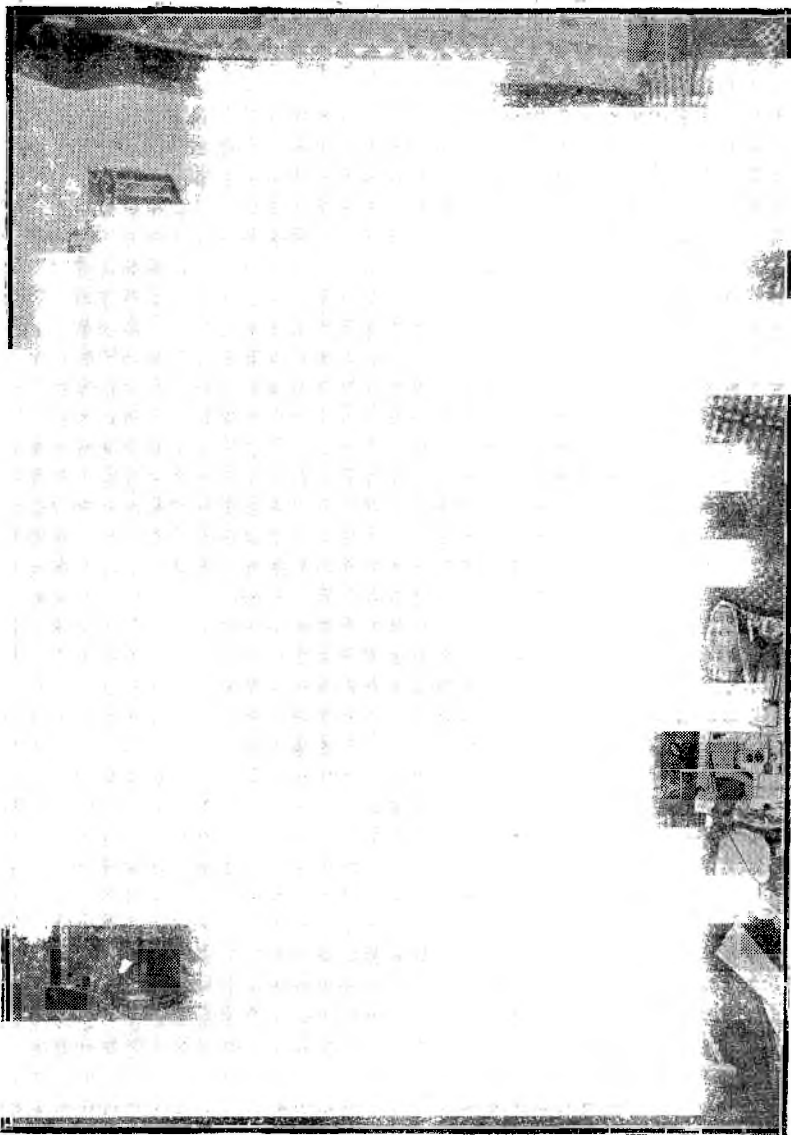
Pentru acest motiv, ca organizator al Pavilionului de industrie casnică al Expoziției din București, de acord cu dl M. Manoilescu comisarul general al Expoziției, am convocat un Congres al Industriei casnice din întreaga țară, care a avut loc în zilele de 20—21—22 Septembrie chiar în localul Expoziției.

Rezultatele intelectuale ale acestui prim congres care s'a sprijinit pe argumentul concret al celei dintâi expoziții de industrie casnică științific organizată; au fost sintetizate în următoarele propuneri concrete, a căror unanimă aprobare din partea congresului le va da sper, autoritatea necesară împlinirii lor, pe calea unei legi de încurajare a industriei casnice, care s'a făcut atât de mult așteptată. Mai adaug că în slujba aceluiaș ideal, noi am reușit prin sfortări neabătute să facem și o statistică a industriei casnice pe care o vom publica în curând.

* * *

Șase sunt problemele esențiale ale industriei casnice:

1. de ordin estetic național,
2. pedagogic-cultural,
3. tehnic,
4. comercial-economic,
5. profesional,
6. financiar.

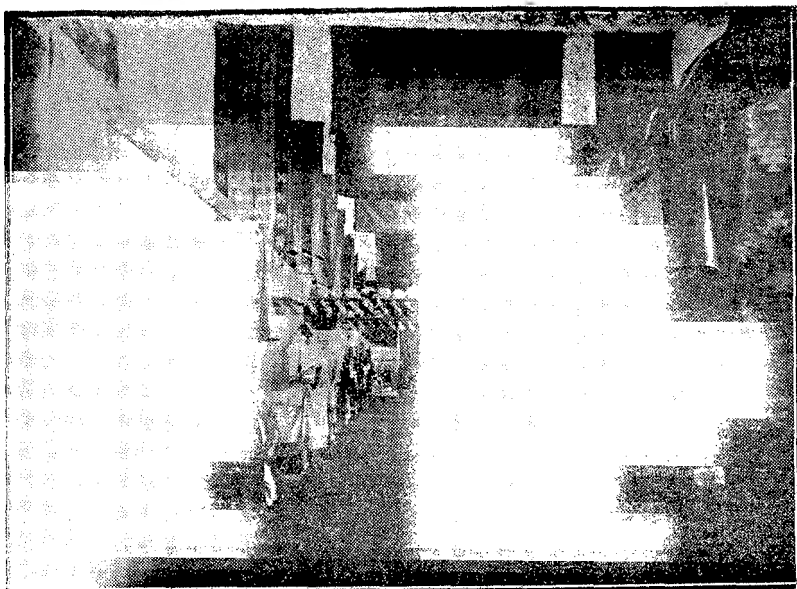
Pavilionul Industriei casnice: Scoarțe basarabene din Jud. Orhei.

îrevocabil de fabricatele marelui industriei, aceasta n'a avut ca rezultat decât o economie în producțiunea noastră; economie de timp și energie care a fost utilizată pentru a se mări producțiunea celorlalte obiecte indispensabile ale industriei casnice.

Dacă considerăm industria noastră casnică în raport cu situația industrială-economică prezentă și cu atențiunea ce i-o acordă intelectualii, constatăm că ea se află astăzi în aceeași fază în care era poezia poporană atunci când Alecu Russo, Vasile Alecsandri și Ion

„modernizării“ atât a motivelor decorative cât și a colorației sale.

În locul stilizărilor atât de naive pe cât de fine, a frunzelor, florilor și copacilor, a paserilor și animalelor domestice, a copiilor și a uneltelor de lucru, desvăluite în culori vegetale, liniștite că și sufletul visător al ciobanilor noștri — modele geometrice tot mai greoaie, schițate cu o tentă tot mai violentă, fac deliciul măștrilor fără gust și a negustorilor nepricepuți care înflăntează și corup și bunul simț artistic al țărănilor. Un învățământ de industrie casnică există,

Pavilionul Industriei casnice: Vedere generală a săli etnografice.

Pentru revenirea la adevăratele motive românești atât ca stilizare, cât și ca colorație vegetală este necesar:

1. Să tipărim un album general de motive, care să cuprindă motive de scoarte și chilimuri; costume bărbătești, femeiești și de copii; cusături, ștergare, marame, țesături; haine bisericesti, motive de sculptură și ceramică; litere de tipar, planuri de case și mobilier, utensile de tot felul etc.

Acest album trebuie tipărit de Ministerul Industriei de acord cu Ministerul Artelor, sub îngrijirea unui consiliu format din persoane care au dat dovada unei priceperi reale în industria casnică și ornamentația românească — prin activitatea lor anterioară. Și el urmează a se împărți gratuit tuturor școlilor și atelierelor care fac industrie casnică sau măcar desemn de ornamentație românească.

Ca mijloc practic de comercializare e necesar să se vândă și cu foaea (planșa) și cu fascicula, ca și în întregime.

2. Să reconstituim vechea noastră cromatică, înțelegând cunoștințele tuturor bătrânelor care mai posedă secretul culorilor vegetale — și pentru a-l răspândi, e necesar ca pe lângă principalele școli de industrie casnică să instituim și câte o secțiune specială de vâpsitorie (boiangerie).

3. Să se facă câte un Muzeu de industrie casnică (etnografic) în capitalele tuturor provinciilor — completându-se a elea deja existente în orașele mai sus numite; și trep-

tat să se organizeze asemenea muzee în toate centrele importante și mai ales acolo unde industria casnică națională este mai amenințată.

Să se organizeze de către Muzeu expoziții comunale cu caracter atât estetic cât și industrial, întovărite de serbări naționale și concursuri de costume, așa cum face „Asociațiunea“ din Sibiu.

În chiar localul Muzeelor să se destineze câte o sală pentru expoziții de industrie casnică, în care producțiunea modernă va avea și un debușeu de desfacere și un criteriu sigur de apreciere alături de modelele consacrate ale Muzeului.

Să se facă în București în actualul Pavilion Regal din Expoziție,

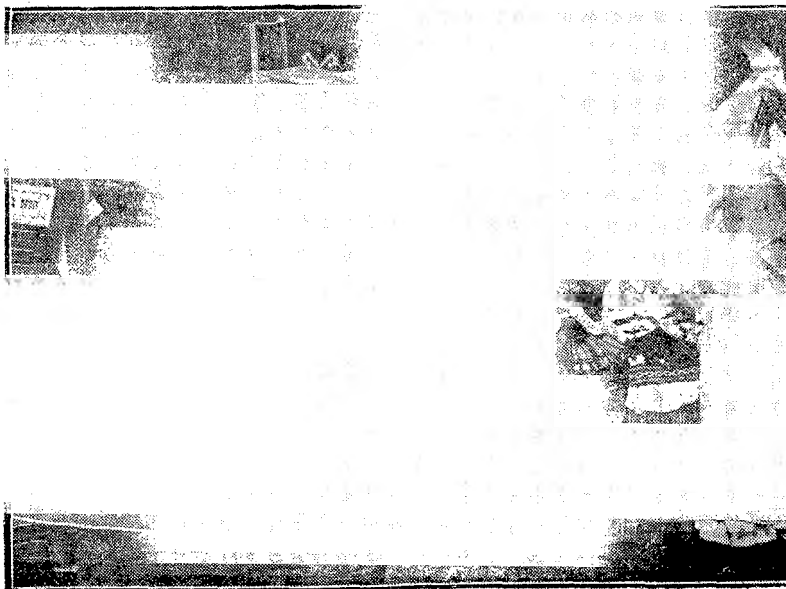
în întregul lui un Muzeu central de industrie casnică, pe lângă care să fie posibilă o expoziție permanentă pentru toți producătorii de industrie casnică, a căror încurajare pe această cale este indispensabilă.

În acest sens Congresul Industriei Casnice a intervenit prin o moțiune pe lângă DI Prim-Ministru și Ministru al Industriei și pe lângă Ministrul Agriculturii, care este în prezent proprietarul Pavilionului.

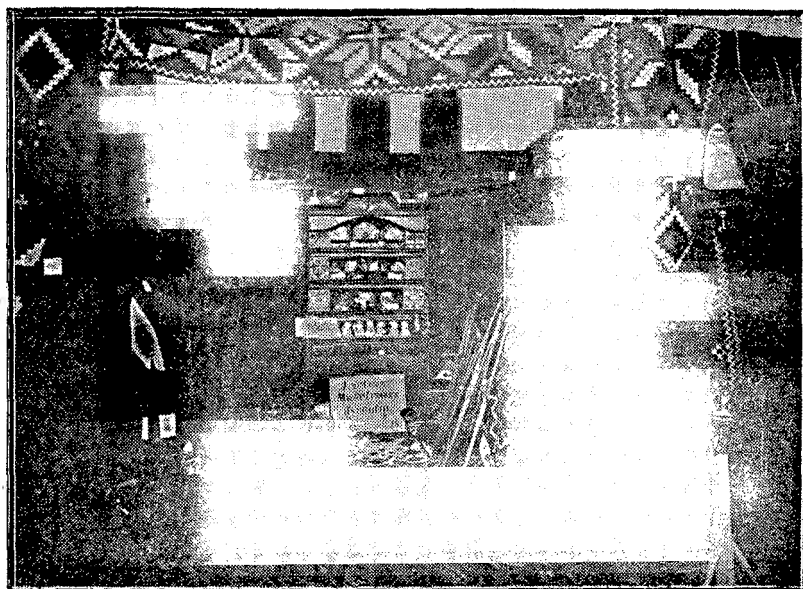
Întreaga organizație a muzeelor va fi în seama direcțiunii industriei casnice din Ministerul Industriei, care eventual, dat fiind și dezvoltarea ce o va lua învățământul respectiv va putea fi transformată în direcțiune generală, împreună cu industria mică deopotrivă neglijată de stat.

II. Industria casnică se învață în prezent în școlile normale de băieți și fete, în școlile profesionale de fete — în unele fiind chiar secțiuni speciale — mai puțin în liceele de fete și în școlile de arte și meserii, toate aparținând Ministerului Instrucțiunii precum și în școlile și atelierelor Ministerului de industrie.

Cum școlile profesionale sunt incomparabil superioare acelor ale Ministerului Industriei și cum o unificare a învățământului este absolut necesară, Congresul industriei casnice, a hotărât transformarea acestor școli și ateliere în școli profesionale asemănătoare în principiu școlilor profesionale ale Ministerului Instrucției astfel ca

Pavilionul Industriei casnice: Scoarte și costume din Jud. Muscel

Pavilionul Industriei casnice: Scoatze Basarabene.

eventual ele să devie secțiuni proprii pe lângă acestea.

Prin acest sistem industria casnică câștigă din punct de vedere pedagogic, economic — prin o unică administrație ca și local — cât și social prin o sporire a prestigiului școlar, care va atrage încrederea părinților și simpatia elevilor.

Programa generală de studii să fie serioasă, astfel ca nimic din acel minimum de cunoștințe generale necesare unei vieți civilizate să nu-i fie străin. Iar în programa pur profesională trebuie să se introducă și croitoria pentru a atrage pe eleve.

Evident ea se va face mai puțin ca în secțiunile speciale, dar suficient pentruca absolventele să-și poată lucra singure pentru ele și chiar pentru câștig.

La sate, în lipsa școalelor primare superioare e necesar să se institue — frește în comunele principale — școli-ateliere de industrie casnică cu durata de doi ani, care să dea și dreptul de a trece în școlile profesionale — pe lângă cunoștința practică a tehnicii moderne utilizabilă în industria casnică, a colorației vegetale și a frumuseții motivelor. Și paralel cu ele să funcționeze școli (cursuri) ambulante de 3—4 luni în fiecare comună.

În capitalele provinciilor trebuie să fie școli profesionale de industrie casnică proprie, cu toate secțiunile necesare; țesătorie, vâpsitorie, ceramică, sculptură și mobilier, cojocărie și obiecte de piele și un atelier de războaie de țesut și toate uneltele și mașinile utili-

zabile în industria casnică. În aceste școli se va studia în mod deosebit ornamentația românească.

Școlile de băeți ale Ministerului Industriei trebuiesc completate cu noi secțiuni pentru a putea scoate maeștri pentru toate specialitățile ce intră în casa românească. Școlile de arte și meserii pot servi ca exemplu.

Pentruca aceste școli să atragă însă pe copii este absolut necesar, mai ales pentru fete, să fie prevăzute cu internate. Dealtfel frecvențarea lor este și în funcțiunea întregii reorganizări a industriei casnice și în special a aprovizionării cu materii prime a produ-

cătoriei și a unui mijloc sigur de desfacere,

Administrația acestor școli și întreținerea lor revine Direcțiunii industriei casnice.

Corpul profesoral al școalelor de fete trebuie să fie cu aceleași titluri ca și al școalelor profesionale. O școală superioară profesională și de industrie casnică este necesară.

Profesoarele să fie numite în virtutea unui concurs serios, ținut cu o comisiune de persoane cu adevărat cunoscătoare și din care nu poate lipsi un reprezentant al Ministerului Instrucțiunii.

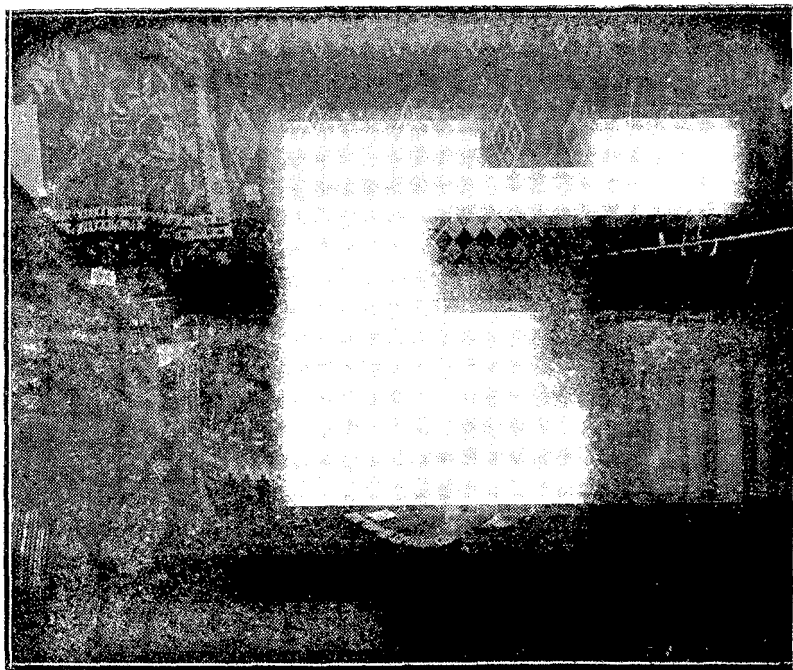
Actualmente concursul și comisiunea examinatoare sunt o iluzie pedagogico-industrială.

III. În prezent producțiunea industriei casnice tânjește datorită mai ales lipsei de materii prime și de războaie. Lăsați la propriile mijloace, țărani nu-și pot procura cele necesare, maestrele, școalele și atelierele existente sunt într'o situație poate mai dificilă încă.

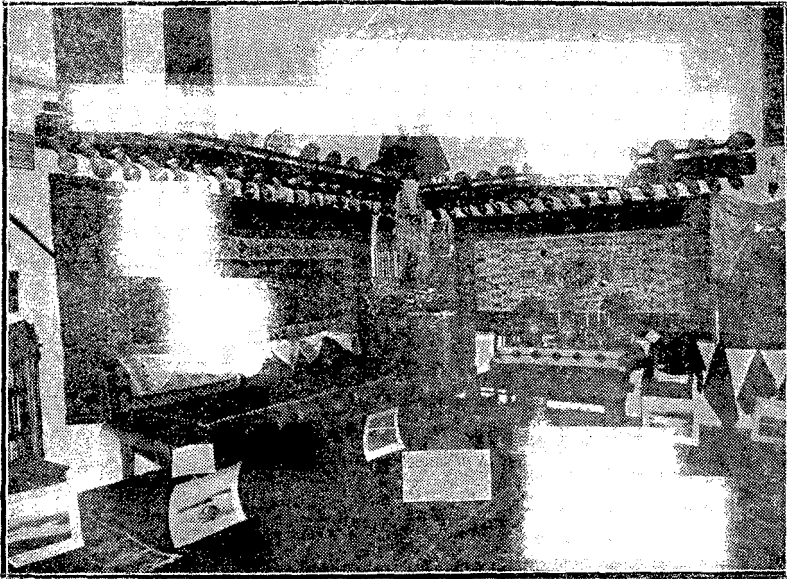
Este absolut necesar ca Ministerul Industriei să-și facă centre de aprovizionare cu materii prime, războaie și tot felul de mașini ce trebuiesc introduse și popularizate printre producători.

Mașini cari să economisească munca, să o ușureze, fără a micșora însă valoarea artistică și originalitatea industriei noastre naționale.

Aceste centre de aprovizionare

Pavilionul Industriei casnice: Interior moldovenesc vechiu.

Pavilionul Industriei Casnice: Interior (Dr. N. Minovici.)

se vor face pe lângă inspectoratele industriale.

În afară însă de acest sistem de aprovizionare, este de absolută necesitate să încurajăm cultura inului cănepei și a tuturor plantelor care pot fi utilizate în industria casnică și să îmbunătățim rasa ovină, pentru a avea o lână cât mai fină.

Desfacerea însăși a produselor de industrie casnică este o problemă pe cât de dificilă pe atât de importantă. Desigur muzeele cu expozițiile de producțiune modernă vor reuși în bună parte să pună în legătură directă pe producători cu cumpărători și comercianți — este absolut necesar însă un organ special de comercializarea industriei casnice.

Acest organ nu poate fi decât cooperativele industriale, care ar rezolva și trebuințele aprovizionării, secundând centrele de aprovizionare ale inspectoratelor industriale.

Și până ce aceste cooperative vor lua naștere actualele cooperative sătești care sunt atât de temeinice în vechiul regat și Basarabia ar îndeplini cu succes acest oficiu de intermediare.

Aceasta pentru comercializarea internă, cât despre cucerirea pieței străine, industria noastră casnică nu va putea triumfa decât prin revenirea la vechile motive și prin o vie propagandă prin expoziții în centrele importante și în stațiunile balneare în primul rând. Deosemeni o propagandă susținută prin presă.

IV. Cooperativele de producțiune odată întemeiate, ar rezolvi prin o

centrală a lor și toate chestiunile pur profesionale.

Administrația lor revine în mod firesc tot direcțiunei industriei casnice din Ministerul Industriei.

VI. Ajungem în fine la *nervus rerum*, banii:

O mare societate de industrie casnică cu participarea statului se impune pentru înlăptuirea întregului nostru program de activitate — de acord cu direcțiunea industriei casnice.

În afaceri industriale autoritățile care fac numai acte de autoritate sau le fac cu precădere, sunt insuficiente, este nevoie de sprijinul efectiv al; unei întreprinderi pur industriale.

Intrarea în această societate trebuie să fie absolut liberă pentru toți producătorii de industrie casnică și sprijiniitorii ei.

Cu aceste complexe de înșurii, dacă ele se vor putea traduce în fapte, sperăm că truda noastră nu va fi zadarnică.

Dr. IULIU PASCU.

POLEMICILE LITERARE.

Au lipsit multă vreme polemicele literare. Scriitorii erau ocupați cu treburile lor mărunte; grija de traiul lor, de pâinea de mâine — nu le-a îngăduit o abatere înspre sferele altruiste, ca să-și jertfească scrisul pentru apărarea principiilor colective. Acum însă ofensivele au început, spre bucuria cetitorilor, cari se plâneau de multă vreme că zierele sunt monotone, lipsite de nerv, și literații închiși în turnurile de fildeș coboară în văi, cu furia lencierilor lui Bouillon și cu romanticismul erezit dela Villon. În discuția literaților, firește se amestecă și nechemații, gata de trivialitate și barbare insulte. Aceștora însă, scriitorul care pe lângă puțina ortografie ce se cere pentru a fi premiat de Academie, mai posedă și o zestre intelectuală mai anevoios teaurizată; — nu le poate nici măcar răspunde finându-i în distanța obscurității, singurul leac pentru astfel de indolentnici.

Se va constata însă — și nu fără înfristare — că polemicele literaților noștri au deviat dela ideala obiectivitate, și scrisul s'a făcut cinic și calomniator. Scriitorii, cari prin fire ar trebui să fie delicați și înțelegători, adesea coboară la palavrele *mob*-ului, se înjură reciproc, punând la licitație chestiuni de patriotism, învinuindu-se de nerespectarea ideii naționale etc., pe când de fapt, azi toți ar trebui să pornească pe calea singur împăciuitoare a *artei adevărate, care natural nu poate fi profesată decât în sentimentele originare*. Indată ce scriem românește, orice și oricum am scrie, am folosit întâi culturei românești — este o axiomă atât de veche, încât nici nu ar trebui amintită. Lipsa de idei se poate înlocui însă și cu trivialități și în loc de principii, se poate discuta, cu patimă și ură.

Și ce este mai firesc, că atunci, când atmosfera literară ar trebui lămurită și curățită de baccilli acestor înveninări de pr'sos — se găsesc destui, cari nu consimt la tendințele de înobilare și ponesc cu hai-hui-ullor rudimentar împotriva ideii. Personalismul împins până la brutalitate, care caracterizează polemica scriitorilor de ultima oră este sugestiv, dar totodată și îndispunător, căci se dă o atenție deosebită slăbiciunilor omenești, cari nu au ce căuta în viața intuitivă aartei. Mai este și o rezervă: *ne sutor ultra crepidam*, această rețetă pentru boala amatorilor, cari se erijează ca apărători ai unei idei, cu toate că de fapt, nu au decât *importanța pavanelor*, în dosul cărora râde cineva satisfăcut.

EMIL ISAC

INĂLȚARE.

Trei zile viscolul turbat
Gonind de după dealuri
Ori ce vreme de viață,
Ne-a închis cu totul în gropi
Dar generos, ne-a apărât
Cu mugete, cu furii și cu snopi
Tăioși de praf de gheață
Mai bine decât ori ce pază.
Așa ne-a dat prilejul binefăcător
Să ne-amețim
În scurgere de timp aridă
Cu splendidul narcotic al cârților de joc
La lumina unui strașnic foc
Din vatra scobită în taluz
Ca o firidă.

E drept că a scutit pe bucătari
Ca să-și mai rupă
Zadarnic șalele
Urcând spre deal cazanele cu supă.

Și azi e liniște și seară

În jurul nostru peste line valuri
De văi fugare
Și peste umerii rotunzi de dealuri
E alb
E numai alb
Ca'ntr'un decor alpin
Cu grije așezat
Sub un clopot de cleștar curat
Prin a cărui transparență ideală
Trec razele, cu străluciri ca de beteală.

Și par'că dintr'o dată
Atâtea adăposturi și tranșee
Au dispărut
Sub o povare uriașe
Afânată
Care cârpește toate și le'nchee
Sub undulări de alb
De alb imens de gol.

Pe infinita depărtare
Nebune
Imbătate
Se-aleargă razele de soare.

În zăpadă
Curată ca petalele de crin,
În zăpadă delicată,
Că glasul unui clopoțel de-argint
În zăpadă ușoară și plâpândă
Ca veselia unui poet bolnav

S'a tăiat de-acum
Cu lopețile
O parte largă ca un drum.

Soldați au eșit din gropi grămadă
Si'nconjurând cazanul
Mai negru în zăpadă
Ca niște cerșetori de treabă
Cu gesturi potolite și jumătăți de vorbă
Cu brațu'ntins
Pe rând și-așteaptă porția de ciorbă.

Și după ce tot insul și-a umplut
Cutia de conserve
Adunată par'că din gunoi
O ține lung la gură
Și soarbe
Ca din mâinile de sgură
Ca din mâinile umflate
Și cu crăpături de carne vie.

Așa cum sunt:
În picioare cu resturi de opinci și cârpe
Sau cu bocanci căscați de rupti
Fără cămașe
Pe trupurile negre și golașe
Bărboși și supți
Și cu mantale vitreg de ușoare,
Pe care focul
(Spre jar s'au tot împins defrig în somn)
Cu fantezia lui, grotescă
Le-a forfecat pe nesimțite
Le-a dantelat
Cu comice chenare negre
Ca niște fracuri jerpelite
De țigani, prin cafenele cerșetori.

Bolnavi de gălbinare,
Cu ochi rătăcitori
Și istoviți de moleșala tifosului
Bieții soldați
Par'niște animale de cavernă
Cu care razele se joacă
Viclene și copilăroase.
În nevinovăția lor eternă.

Câte unul
Din când în când ridică ochii roșii
Umflați și iritați de fum
Ca să cuprindă-n ei din albul nesfârșit
Dar repede-amețit
Se uită'n jur să vadă
Dac'ar putea cumva să șeadă.

Dar zăpada
Ca și visurile albe
Se topește
De ea dacă te razimi.

Tot în picioare, deci

Duce din nou cutia la gură
Și soarbe
Iar zeama i se scurge și sclicește pe
[mustăți.

Spre nesfârșite văi de alb
Pe care raze calde se aleargă ideal
Mi-am ridicat
Greoaele perdele ale sufletului . . .
Și'n el,
Ca'ntr'o cămăruță albă de spital,
A năvălit ușoară
Imponderabilă
Bucuria luminoasă de afară.

Și peste tot
E atât alb
De-mi pare
Că-i azi o ideală-aniversare.

Căci de mult
Aici la marginea vieții
Sub binevoitoarea lumină siderală
Nu mai trăim în timp
Și calendarul
A reintrat în forma lui astrală.

O!
În tot ce-a mai rămas urât
Nu-i decât
O scurtă carantină pentru veșnicie
E-n trecăt peste noi un nor
Se'ntunecă ușor
Zăpada a devenit mai rece, albăstrie,
Doar pe-o parte de podiș
A rămas un luminiș
De alb în soare,
Ca un nimb îndepărtat de arătare.

Pe nesimțite
Spre înălțimi nebănuite
Ne-am ridicat par'că pe-o treaptă
Căci iată
Tot peisajul, apare dintr'o dată
Ca o mostră stranie
Un început de danie
Din nemurirea care ne așteaptă.

CAMIL PETRESCU.

IN PODGORIA DE ODINIOARĂ.

Octombrie 18, Poiana Negri

Când am ajuns sus, soarele se stingea fără putere. Vântul îngrămădea norii vineți pe culmile rotunde. Era o lumină turbure, cu cerul aproape și cu ceasul neho, tărit. Din înălțimi stau gata să curgă stropii de ploae. Și nu se deslușea de-i început de ziuă, ori cele dintâi întunecimi ale asfințitului.

Acolo la gardul cu vreascurile rupte, la podețul putred și la poarta strâmbă și dată în lături a pustiu, m'am oprit cu răsufierea tăiată; poate de urcușul prea repede, poate de amintirea lucrurilor moarte. Un cățelandru alb, m'a întâmpinat cu larmă dușmănoasă. Din fund, de sub pruni bătrâni și cu crângile răsucite, moșneagul grăbi către mine, săltându și pe umeri sumanul sur.

Ca întotdeauna întâlnirea noastră se petrece sgârșită în vorbe. Paznicul livezii săcătuită de rod și al viei părăginate e ursuz și surd; iar drumul meu pe neveste îi păru și de asădată încă un semn de neîncredere și o iscodire vicleană de stăpân. De aceia mă purtă tăcut, la cele trei clăi de fân, clădite ca trei jucării netede în dosul cramei cu ferestrele sparte. Imi arată cei din urmă pomi noduroși cari

mai rodeau fructe piperincite și iarăși mă duse cu gând de mustrare, la casa bătrânească, cu dranița mucedă și cu pereții coșcoviți, din care cărămizile desgolite arătau râni roși. Aici paznicul mă întrebă din ochii. I-am ocolit privirea, și i-am strigat ceva la întâmplare în urechea surdă, pentru a-i strămuta gândul în altă parte.

De ani nenumărați, întâlnirea noastră sfârșea la fel. Paragina în care lăsam să se macine gospodăria moștenită, îi părea cea din urmă nelegiuire cu puțință. Și nu perdea prilej să mi-o amintească dușmănos. Nu-l puteam îmbuna. Nu-i cunoșteam nici-o patimă care să-l ademenească. Țigare nu pusesese în gură, nici rachiu. Singuratic și posomorât colinda via pustie, ca un strigoi credincios țintirimului. Noaptea, când în toate vilele cu rodul pârghit trosniau împuscăturile paznicilor, eșea și el cu pușca la pândă între puținii butuci cu aguridă. Dar fără folos își ascuția auzul slab să prindă urmă de pași. Cine era nebunul să râvnească cele câteva chiorchine acre? Și Cartușele rugineau în țevile de oțel înăspit.

Așa am rămas amândoi fără să rostim cuvânt, în fața casei cu obloanele trase.

Dintr'un cuib cenușiu de rândunea, sub streșină, spânzurau câte-va fire de pae legănate de vânt.

Ochii nostri întârziu fără vreau acolo. Rânduneaua demult se călătorise. Culcușul căptușit cu puf cald, îl moștenise o căsnicie gureșă de vrăbii. Iar neastâmpărul acestor oaspeți sburliți de frigul umed al toamnei și tăbăriți în cuib strein; ciripitul lor mulțumit; goana după firile de pae cu care își durau alt așternut stufos și fără frumusețe în cuceritul lăcaș capitonat; toate turburau gânduri jalnice.

M'am întors scurt pe călcăe.

Am coborât de cealaltă parte, printre rândurile de viță uscată, de unde pe alocuri se prindeau cu desnădejde de rămășițele haragilor, carcei săbătăciți. Am ajuns la mărul din vale. Acolo pe țărnișul isvorului săcătuit, unde se întinde astăzi între ierburile crețe, un fund de baltă uscat și albit de sare.

Adăpost neuitat al celor dintâi neliniști de odinioară. Umbră pe brazdele verzi, unde coatele amorteau deasupra întâelor cărți ademenitoare. Amintire de alinare, spre care în funinginea târgurilor colindate, mi s'a oprit întotdeauna odihnit gândul...

Dar mărul m'a primit întinzându-mi spre înălțare crângi fără frunziș. Sub scoarța desghiocată încetase să curgă viața. În bețele albe vântul suna înghețat. Din pământul rădăcinii țîșniseră îndrăzneț câte-va vlăstare crude. Pentru ce bucurie însă să înmugurească deacuma și să lege flori trandafirii la primăvară?

Atâta tăcere aci.

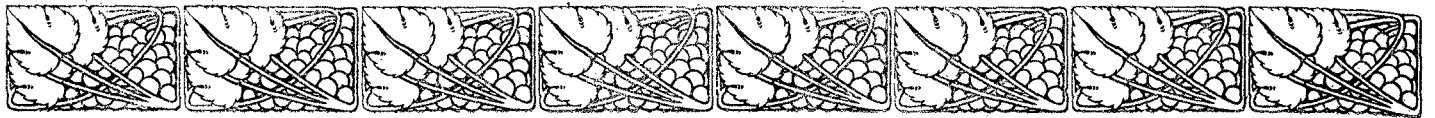
Și dincolo, în celelalte văi, pe celelalte povârnișuri, în celelalte podogorii, atâta nepotolită înveselire și atâtea chiote de cules, care străbat până în tihna acestei văgăuni dosite...

Sus pe culme, pândarul surd rătăcește aproape de norii grei de apă. Se oprește încovoiaț. Cercețează ceva. Pornește iar. Se'naltă pe umărul sterp și rotund al dealului. Și lângă cer, în răstimpuri gesticulează amenințând depărtări e.

Vorbește cu pustiu.

C. ROBUL.

ZAMOLXE.

Fragment din ACTUL III.

I.

LIVADA ORBULUI.

(Fondul fr. arte aproape: deal cu râpă de lut roșu și cu șuvița u ui isvor. Planul întâiu: o livadă cu iarbă mare. Stejeriș în dreapta. În zare spre stânga se văd turnurile și zidurile cetății. Desdedimineață. Mult soare).

C O P L I T O R U L

(pletele cărunte pe umeri. Șade pe-o stâncă lângă râpă — sub un siejar. Plămuește în lut o mică făptură omenească. Lucează fluierând. Apoi își ridică ochii spre stejar:)

Pe îndelete îți apleci spre mine brațele,
stejar bătrân . . .

Ori vrei să-mi prinzi cu e'le sufletul?

Te cerți cu mine pentru el?

De ce?

Nu cumva crezi că e al tău, fiindcă . . .

seara . . . câteodată . . . se urcă în coroana ta
și-ți fluieră în frunze?

(fluieră).

ZEMORA

(tfnără și sălbatică. Câtiva ciulini în părul, despletit. Se furișează tiptil din pădure la spatele Cioplitorului și-l gâdile în plete cu un spic lung de iarbă),

C I O P L I T O R U L

(ridică capul, nu se întoarce. Ghicește:)

Zemora, fiica Magului — sau . . . o lăcustă . . .

ZEMORA

Și una, și alta. Căci Zemora, turburătoarea,
iubește iarba și soarele

viu ca lăcustele;

și-ar vrea să aibă picioarele totatât de verzi,

verzi ca lăcustele

sau ca linteaa bălților . . .

C I O P L I T O R U L

Știi că mă găsești?

ZEMORA

Suind cărarea și-am văzut în lut

urmele tălpilor. Așa în șir.

Credeam întâi că s urme de . . . măgar . . .

(râde)

Auzi pădurea?

Numai eu știu cum s'o fac să râdă.

(râde ca hohote)

Auzi cum râde? — Ca un copil mic
pe care-l gâdili la buric . . .

C I O P L I T O R U L

Zemora, Zemora.

ZEMORA

Ce plămădești în lut?

C I O P L I T O R U L

Un chip al lui Zamolxe.

ZEMORA

L-am auzit de multeori pe Zamolxe,
Din cele ce grăia nu făceam cuminte,
dar ochii lui erau așa de mari —
că trebuia să mă opresc și să-l ascult.
Odată-l întâlnii pe-aici pe undeva'n pădure
Singur.

Se chinuia să prind'un roi de-albine
Ce-atârna de-o creangă ca un cuib.
Lipea cu ceară fundul unei coșnițe
Când i-am sărit în drum:
„Zamolxe, tu ești foarte tânăr,
și eu-s frumoasă, dar să nu te sperii.
Te'nvăț a prinde roi, dacă'n schimb
tu-mi spui o vorbă despre începutul lumii.
În astea te pricepi mai bine!”

El a tresărit.

I-am smuls din mână coșnița

și am proptit-o într'un par deasupra roiului,

Ca o căciulă.

El privea tăcut.

Am afumat apoi albinele

cu iască-apinsă'n scăpărări de cremene

și ele-au început să se ascundă'n învelișul
de nuele.

Când isprăvii, i-am zis: „Făgăduiala,
tinere, veșnic-păduratic!”

El m'a'nvălit cu ochii lui ca niște peșteri încărcate
de surâs și trist și dulce.

PANICĂ

Furtună!
 Astă noapte
 O jumătate palidă de lună
 A căzut în mare.
 Pescarii spun
 Că vânturile-au aruncat năvoadele
 Și-au năvălit mari valuri, ca năroadele,
 Că drugii de'ntuneric s'au prăbușit de-odată,
 Că marea a pornit spre țărături toată,
 S'a ridicat adâncă.
 Și-acuma încă
 Marea vrea să urce'ntreg pământul ca pe-un deal,
 Și cade spumegând cu fie-care val.
 De-asupra vântu-aleargă cu nările umflate,
 Pământul parcă'ncepe să se teamă;
 În zări se umflă marea ca o coamă
 De fiară ce se sbate.
 Lumina soarelui ca un catarg
 S'a frânt și ea,
 Și soarele, se vede, s'a cufundat pe undeva,
 În larg . . .
 Și omenirea încă tot nu știe bine
 Că Marea a pornit spre ea și vine . . .
 Și vine . . .

* * *
 Pe plajă
 În urma valurilor care s'au retras
 Un trecător stingher, la fie-care pas
 Se pleacă să adune câte-o coajă
 Din scoicile cele mai rare . . .

* * *
 Se vede că pescarii n'au voit să'i spună
 Că astă noapte a căzut în mare
 O jumătate palidă de lună . . .

DEMOSTENE BOTEZ

Mi-a șoptit: „O, ție trebuie să-ți spun un lucru
 nu cu mintea să-l pricepi,
 ci cu frumsețea ta sălbatică.
 Nu știi. Visez?
 Se pare
 că Orbul a creiat feme'a în aceeaș zi
 în care a făcut și . . . Luna . . .”

CIOPLITORUL

Poate din una și aceeaș groaznică lumină.
 Ființe gemene.
 Și-apoi? . . .

ZEMORA

. . . Fugi în codru. Roiul l-a uitat acolo.
 Iar la patru zile a urmat
 nenorocirea din livada-aceasta.

CIOPLITORUL

(fi întinde micul chip de lut)

Zemora, spune-mi seamănă cu prinzătorul tău
 de roiuri?

ZEMORA

(privind deaproape chipul)

Zamolxe-a fost prea mult privire,
 iar acesta-i prea mult om,

(lingușitoare)

Un dar pentru Zemora?

Da?

CIOPLITORUL

(își ia chipul)

Nu.

E pentr'un altar de casă.

ZEMORA

(supărată)

Al cui?

CIOPLITORUL

Al marelui diregătoriu,

Uitași că mâine-i sărbătoarea . . .

Zeilor necunoscuți? . . .

(se ridică să plece)

ZEMORA

Tu pleci?

CIOPLITORUL

Mă duc spre casă să mai poleiesc
 statuia lui Zamolxe cea de marmoră.

Tu încotro?

(ia în brațe un cocoloș de lut)

ZEMORA

În sus să-mi usc sandalele

la soare. Mi-s umede de rouă.

CIOPLITORUL

Tot spre soare, tot spre soare?

ZEMORA

Și'n neastâmpărul pădurei.

Toate pădurile sunt din vremea

când pământul eră încă un prunc.

Nu-i așa?

(Cioplitorul răsând dispare pe cărăriie la dreapta. iar
 Zemora în pădure).

O pauză cu cântec de paseri.

ZAMOLXE

(sosește în livadă luminos. O măciucă în mână și funigei
 în barbă. Privește stângaci în jur.)

Livada'n care m'au lovit . . .

Potecile-s aceleași . . . Cetate, ești aici?

Pleoapele-mi se sbat de cerul tău

ca niște fluturi de-o fereastră.

Nu-i numai poveste? Sunt aici?

(pipăie cu mâna un arbore)

Cu palma pipăiu scoarța asprului copac,

și simt că sunt aievea.

Fruct copt m'am rupt din creanga unui dumnezeu

și cad aici
 în pragul tău, cetate!
 Unde ți-e rugul?
 M'aștepți? Mai ai vr'un prieten pentru mine?
 Unde ți-s spinii? Cu ce mâini primi-vei soarele,
 Ce ți-l cobor din piscuri
 darnic în lumină și cu toate-acestea orb?

Pui de mesticeni cresc pe ziduri:
 un semn că nu te-ai istovit în lupte tari
 decând plecaiu, norod nebun.
 Odihnă multă ai avut
 s'arunci năvoade în noianul veșniciei.
 Pescuit-ai frământări din ape fără fund?
 Poate ți-ai ars de mult toți zeii.
 Năruitu-ți-ai altarele cu capete de zimbri?

Nădejdea mea o încă tot copil cu ochii
 mari deschiși spre viitor . . . Cred mult . . .
 Sunt răbduriu.

(își îndreaptă ochii cercetător spre cărare)

Câinii ciobanilor pribelnici mi-au spălat
 în treacăt urmele de sânge
 depe pietrele cărărilor;
 un semn că astăzi mă iubești — cetate?
 Un semn că mâne-o să ridici un templu
 Orbului?
 — Ori cum ar fi nu mă 'nspăimânți —
 și greu de viață și de gândul morții
 îmi asvârl destinul între zidurile tale
 tainică cetate!
 Munții vin cu mine..

(Se oprește și ascultă, Un cântec s'aude din stejeriș :)

Hoinăresc spre soare;
 din frunziș răsfrânt
 el îmi cade 'n harfă.
 Nu mai știu să cânt.

Zariște pleșuvă.
 Gândul mi-e nătâng.
 Alb măceș mă cheamă
 și iau drumu 'n crâng.

Ghimpi se 'n fig în mână.
 Șerpi trec prin amurg.
 Și din răni pe strune
 Stropi de sânge-mi curg.

Coarde prind să cânte
 sărei în urechi,
 Picuri cad întruna
 peste taine vechi.

(Zemora reapare în livadă cu un mănunchiu de flori).

ZAMOLXE

(uimit)

Intâiul om. De șapte ani: intâiul om
 îmi mângăie vederea. (s'apropie de Zemora)
 Fecioară, fecioară proaspătă ca diminețile de toamnă,
 ce cântec spui?

ZEMORA

Tu ești străin pe-aici.
 Ciobani-l fluieră de mult,
 iar vorbele i le-a scornit Madúra
 cântărețul . . .

ZAMOLXE

Il cunoscui pe vremuri. Mai trăiește?
 A murit?

ZEMORA

Trăia în cetățuia lui, mult-singur:
 până ce-și ucise sufletul.
 Nu știe nimenea de ce. Oameni spun,
 că într'o noapte-au auzit
 copite ca de-argint pe drum în jos,
 căci drumurile de pe-aici sunt ca chitarele,
 cu cât mai vechi răsună mai frumos.

Și-apoi în colb de lună
 s'a văzut un roib în goană.
 Fără de stăpân în șea
 se întorcea splinatic la castel.
 Legată cu o funie de coadă
 târă în urma lui o harfă — ca un mort . . .

(rămân amândoi cu ochii pierduți)

ZAMOLXE

Așa mor cântăreții traci.

ZEMORA

(mișcată)

Nu-ți pare că auzi amarul răs
 al celui care nu mai vrea să se întoarcă în viață
 și-și sloboade calul singur înapoi?
 Și nu vezi roibul biciuit sălbatic
 de căderi de stele? — pe drum în jos
 târește 'n urma lui o harfă — ca un mort . . .

ZAMOLXE

Din partea mea-l pricep așa de bine
 pe Madúra.

(dintr'odată, stăruitor)

Imi mai îngădui o'ntrebare?
 Florile, pentru ce sunt florile?

ZEMORA

Le duc la templu. Oprește-te și tu 'n cetate
 pentr'o zi străinule. E sărbătoare 'n zori.
 Poporul o s'așeze'n sanctuar
 statuia zeului Zamolxe.

Eu îi mai jertfesc și miere.

Când a fost pe-aici l-am învățat
 să prindă roiuri.

(pleacă cu un surăs).

ZAMOLXE

(rămâne împietrit cu ochii turburi îndreptați spre cetate).

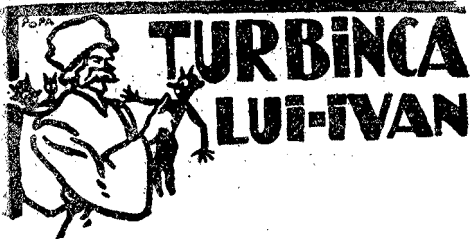
LUCIAN BLAGA.

ELEGIE

Azi depărtarea se lasă ca ceața de deasă și lungă
 Și viscolește în noi, parcă-i în munți și păduri;
 Nemângiiatele doruri n'au aripi ca să se ajungă
 Căci le-a furat mai demult mina selbatecei uri.
 . . . Cînd primăvara venise cu albe mănunchiuri în mină
 Patima nici un flor nu mai smulsese din noi;
 Astăzi cînd iarna-și împarte bogatele-i șaluri de lînă
 Singuri și triști rechemăm vraja de-atunci înapoi.
 Văduvi și plini de tristețe visăm la apusele zile,
 Dacă am fi doi copaci frînți de furtună'n cîmpii;
 Cum am culege-o poveste din cartea cu galbene file
 Noi scormonim în zadar taina iubirei tîrzii.
 . . . Am aruncat pretutindeni tot aurul dragostei noastre
 L'am risipit surizînd, cinici și nepăsători,
 Însă acum cînd iubirea ne-arată potecile-albastre,
 Stăm la răscruce de drum: doi umiliți cerșetori . . .

ION SÂN-GIORGIU.

UN DOMN IN RETRAGERE.

În revista „Victoria”, care apare în București, piața Amzei, d. locotenent-colonel A. Vasilescu-Lascar, directorul proprietar, se entusiasmează cu prilejul centenarelor, Tudor Vladimirescu, Ion Brătianu și Vasile Alexandri: de toți „marii fii ai neamului” și declară că astfel de centenare sunt necesare „pentru ca să fie un îmbold pentru viitorime și să „răsară” mai des oameni cari să merite a fi sărbătoriți.” Sublinierea și ghilimelele cuvântului „răsară” sunt ale d-lui locot. colonel, care pare ferm convins că numai asistând la astfel de sărbătoriri, tații și mamele din România Mare, vor da naștere la oameni de valoarea celor de mai sus. Partizan deci al teoriei

că în perioada de gestațiune, fătul poate lua unele însușiri sub influența impresiunilor din afară ale mamei, d. Lascar merge mai departe și cere „să se ia inițiativa de către comitete alese prin sufragiu, iar nu numite de interesați, ca să se facă „cărți sumare” biografice ale acestor oameni mari și cu prețuri populare, în care să se premiească faptele făcute ale fie căruia, iar nu sorgintea, intenția sau partidul din care a făcut parte”.

Cine să aibe drept de sufragiu la sus inițiatele comitete d, locot. colonel Vasilescu, Lascar nu ne spune. În schimb „faptele făcute” e bine zis. Pentru că-are de trei mii de ori dreptate d. Vasilescu, cum ai putea preamări faptele nefăcute? Cât privește sorgintea acestor fapte, vorba dumnealui, la ce bun s'o mai sărbătorim și pe ea. Cu atât mai puțin intenția. Fast și cheltueli de prisos.

Dar cum mai spune d. colonel, „fatalitatea a vrut că în această lună (lunie n, c.) să se nască mulți oameni mari”. Zodie bună și cu puțin calcul, recomandabilă pentru răsad. Unul din oamenii mari născuți sub ea, este și d. N. Iorga, la al cărui semicentenar,

când ajunge d. director proprietar al revistei „Victoria”, entuziasmul său nu mai cunoaște margini. Ca și când ar fi vrînd să ne arăte că de mult băgase de seamă că d. Iorga este cineva, d. Vasilescu nu ne mai face „apologia acestui mare Român”, și nici nu ne mai descrie calitățile lui și nici nu mai încearcă” să zică ce a scris acest al doilea Victor Hugo, al omenirei, . . . pentru aceasta cereți cu toții de la ori și care librării, scrierile doctorului Meteș, membru corespondent al Academiei Române, asupra lui N. Iorga”; ci se mulțumește numai să ne „redea” două telegrame ce-a dat între timpuri marelui român”.

Una din telegrame începe așa: „Ferice neamul, care are oameni, despre care însuși Cuza (A. C. Cuza n. r) spune că ești un smeu”. Mai departe autorul telegramei explică d-lui Iorga că d. Cuza n'a fost decât o coadă a domniei-sale, adică a smeului. Dar d. Iorga este „în așa fel creat că n'are nevoie de coadă”.

În a doua telegramă, d. col. Vasilescu, asigură pe d. Iorga că „în viitor românimea din timpurile actuale nu va serba de cât memoria marelui Nicolae Iorga și abia va pomeni în treacăt de figuri ca de alde Ioneli, Tăslăoani, Averescani, Schuleriani . . .” Dar ce-l face oare pe d. colonel să creadă că numai românii din timpurile actuale vor proslăvi în viitor pe d. Iorga. Crede domnia-sa cu atâta tărie în puterea elixirului Voronoff?

La telegrama aceasta de-a doua, dată cu prilejul participării d-lui N. Iorga la sărbătorirea lui Ion Brătianu, autorul a adăugat și un P. S., de toată suavitătea, pe care-l reproducem și pentru cei cari nu cetesc „Victoria”, conținând o adevărată reabilitare a d-lui N. Iorga:

„Această telegramă ulterioară am dat-o pentru ca să nu se creadă de nimeni că dacă Nicolae Iorga a luat parte la centenarul Marelui I. Brătianu, apoi nu mai decât el a rupt cu trecutul, cu democrația, cu visul lui de aur și al nostru al tuturor celor cinstiți, pentru ca să se scalde în noroiul oligarhiei”

„Fapt pentru care era învinuit prin Ardeal pe ici, pe colo — și am ținut ca să desmint — căci stegarul democrației adevărate nu poate închina nici odată

steagul! Dar asta însă nici nu înseamnă că oamenii cei cinștiți și de bună credință ai oligarhiei, cei rătăciți prin acele meleaguri să nu fie și ei îmbrățișați de marele stegar, când îi vede pocăiți și dornici de a lucra pentru binele neamului și deci să-i ia în colaborare, ori să le dea considerațiunea care o merită unui dintre dâșii“.

Deci marelui român N. Iorga, nu i se poate aduce vre-o împuțare, că a luat parte la sărbătorirea marelui român de la începutul articolului, Ion Brătianu, căci pe acesta din urmă, marele stegar l-a îmbrățișat doar după ce l'a văzut pocăit și dornic, etc.. Când l'a văzut domnule colonel? În trecut, în viitor sau în timpurile, cum spui dumneata, actuale?

*

Tot în cuprinsul aceluiași număr de revistă, d. colonel, de astă dată semnând pur și simplu Lascăr, face sub titlul „Lui Senex“ analiza sonetului. „În chemarea nopței“ de d. Codreanu. Reproducem finalul, incredințând pe cititori că partea dela început e tot atât de delicioasă ca și rândurile de mai jos:

„Apoi după ce și-a smuls din suflet toată durerea. Poetul, la despărțirea ultimă, deși când l'a văzut pentru prima oară mort, n'a rostit un singur cuvânt; căci marile dureri sunt mute, a găsit totuși prin imaterializarea simțurilor, ca să taie'n marmoră ca „Fidias“, și ne a redat o sculptură de vers, ca finalul:

„Dormi umbra mea în propriul tău gol
„Să treacă peste neagra-ți neființă
„Eternitatea clipelor în stol“.

Noroc că poetul l'a văzut pentru prima oară mort, vorba d-lui colonel. Dacă-l vedea pentru a doua oară n'ar fi găsit nici prin imaterializarea simțurilor vre o sculptură. Dar mai departe d. colonel explică:

„Poetul zice simplu, „Dormi umbra mea“ adică el; căci dispărându-i umbra ce mai rămâne decât propriul său gol, al unuia cât și al altuia? (D. Lascăr vrea probabil să zică „alteia“ N. R.) și face urarea pentru dispărut ultima:

„Să treacă peste neagra-i neființă, eternitatea clipelor în stol...“ în cârd... până la nesfârșit, în neant!“ (în cârd...

până la nesfârșit, în neant, e adaosul d-lui colonel la urare N. R.).

»Am cunoscut și am fost și eu prieten cu Steurman la Slănicul Moldovei, și mă plimbam adeseaori seara pe lună prin parc, continuă d. colonel, și deși era pe-acolo și alt amic al meu, Radu Rosetti, dar nu-i prea vedeam împreună. Ca și la Codreanu, versul lui Steurman era tot așa de filozofic și mistic; dar nimeni nu-și mai aduce aminte de el! Dar peste propriu-i gol s'așterne în infinit, întocmai ca la pol... o mare de Zenith!“
Admirația dela început a d-lui Lascăr pentru Codreanu ne oprește să credem că ultima frază rimată ar fi un fel de ironie la adresa sonetistului. De aceea, nici nu prea înțelegem de ce recensentul și-a adus numai decât aminte de Steurman — după urma căruia n'a rămas decât poetica mare de Zenit — și mai cu seamă de d. Radu Rosetti?

*

La finele revistei se găsește următorul „Avis“:

„A apărut „Nebunul“ Roman de Lt. Col. A. Vasilescu Lascăr. Se găsește de vânzare la toate librăriile din întreaga țară. Se vinde în folosul construirii Monumentului Horia, Cloșca și Crișan. Preț 20 lei.

„Drept prefață. Este nebun oare omul care-și face datoria, acela care-și ține cuvântul și care n'are decât un cuvânt, care a întrebuițat și întrebuițează aproape tot timpul său pentru a-și îndeplini jurământul dat, care chiar singur, hulit de toți, pentru firea sa excesivă, totuși nu se înmlădie; nici față de oameni și nici față de împrejurări, ci bravând totul și toate, cu riscul de-a trece drept „nebun“ cum a și trecut, nu înclină capul totuși înaintea nimănui și nici nu urmează drumul străbătut de alții numai și numai pentru a putea fi un caracter.

Aceasta numai pentru a da un exemplu și de a fi folositor celor mulți și celor cari vor mai veni încă ca să continue marea operă de înfăptuire a „României Mari“.

Ei bine, porecla cu acest preț îmi convine de minune și fac urarea ca țara noastră să aibe parte și de mai buni fii (nebuni fii, probabil înțelege d. colonel

R.) și de mai frumoase caractere, decât n'am știut, de cât n'am putut să fiueu.

Iată pentru ce am scris această cartă și o închin „Poporului Român“ de pretutindenii, popor plin de virtuți și de o răbdare de înger incomparabilă; capabil de a suporta cele mai grozave umilinți, cele mai nesăbuite prostii și cele mai mari și mai neuzite nedreptăți; fără ca să se găsească unul măcar, care să-și piardă răbdarea și să zică: Până unde până când? și să facă un gest or vre-o faptă, care să-i justifice cu adevărat renumele de „Nebun“.

Iată ce pentru ce acest nobil popor român, este cu adevărat „cel ajes“ de Dumnezeu; iar nu acelea care și zic că sunt, fără să fie.

AL. VASILESCU LASCAR
Lt. col. în retragere“

Urăm tot succesul romanului d-lui locot. col. în retragere. De altminteri nici nu ne îndoiim că-l va avea cu prisosință. În țara aceasta „capabilă să suporte cele mai nesăbuite prostii“, unde nu se găsește nimeni „să facă vre-un gest sau vre-o faptă care să-i justifice cu adevărat renumele de nebun, poreclă ce autorului îi convine de minune, d. colonel Vasilescu este o „rare avis“; va strânge deci destulă lume în juru-i.

G.

P. S. Revista nu se vinde cu numărul. Abonamente: anual lux 400 lei; ord 200. Ofițeri. preoți inv. 100. Nu știm dacă toată armata e abonată la ea. În schimb în numărul pe care-l avem dinainte se găsește o splendidă fotografie cu mențiunea: «Generalul I. Rășcanu, cel mai mare ministru de războiu». — Doi metri și zece?

Les écrits libres

Revistă lunară de artă și literatură.

Sub. direcția:

Marcel Rizet și Flesky de Rieux.

Abonamentul anual (12 numere) 12 franci.

2 Rue de l'Hotel de Ville Paris, (IVe)

INTELECTUALIZAREA ARDEALULUI.

Articolul de mai jos, pune în discuție o problemă ce a fost înconjurată până acum cu o vinovată și trebuie să adăogăm, cu o ipocrită sfiială. Ardealul deabia acum a câștigat libertatea și dreptul de a-și dibui calea spre intelectualizarea eliberată de *practicismul* la care *l toriceste* a fost condamnat. Cecece în trecut a însemnat fără îndoială dovada unor pretioase virtuți de rezistență națională, amenințată să devină astăzi o resemnare de bunăvoie la sterilitate și e firesc ca problema să provoace o mai adâncă discuție. Ne împlinim datoria de a deschide coloa-nele, tuturor celor ce gândesc la fel.

N. R.

Constat faptele ca un călător străin care ar fi cunoscut bine vechiul regat și apoi l-ar fi comparat *impartial, obiectiv și științific* cu Ardealul. Și trebuie să încep simplu și fără mult înconjur: *Ardeleanul nu este încă intelectual.*

Constatarea aceasta se impune de îndată ce iei contact cu lumea politică, cu lumea cititoare, — sau mai bine zis, — *necititoare* de literatură, cu familia, cu oamenii umblati pe la școli, cu societatea română din Ardeal în genere.

Și ca să precizez trebuie să adaug, că nu înțeleg prin *intelectual*, cum se înțelege de obicei în Ardeal, omul care ocupă o funcție, care profesază avocatura sau medicina, care este profesor, deputat sau ministru — nu. Și nu voim aplica silit — cecece ar însemna forțarea realității la coprlnderea într'o formă străină, — nici termenul de intelectual pe care-l dau Rușii în sens democratic sau Francezii în cel aristocratic.

Există și în cultura — și mai ales! — mentalitatea românească, dacă nu încă o definiție precisă, o accep-tare a acestui termen. În accepția deci românească a cuvântului, intelectual este acela ce, psihologicește, are pasiunea intelectuală a vieții, a problemelor literare, morale, politice științifice etc. Sfera, după cum se vede, este destul de mare, în sfera intelectualismului poate intra astfei, profesorul ca și femeea; avocatul ea și lucrătorul

manual, dar cu condiție că să proiecteze viața dintr'o anumită concepție, care este rezultatul prelucrării lor sufletești, cu ideile și sentimentele mari ale omenirii, Ași putea zice:

intelectualismul este pasiunea în permanență — și nu oca-sional, — pentru tezaurul cultural.

De aici rezultă a doua condiție: continuitatea în concepție și excluderea prin sine dintre intelectuali, a acelor care ocazional iau contact cu arta, cu știința sau cu politica teoretică.

Mai deperte, în aceiaș concepție a cuvântului intelectual este, acela care, raționalmente, când este predestinat să fie profesor, scriitor, preot sau om politic, își insuflă materialul său cu fiorul creației, ridică la rang de creație și sinteză, materialul dat pentru studiu sau pentru creare artistică, și nu se lasă robit de spiritul mărunț și particularist, nu rămâne în domeniul faptelor, ci se ridică în acel al ideilor, al concepției de viață.

N'am dat o definiție a intelectualului român, fiindcă nu intră în subiectul meu. Dela aceste mici pipăeli ale problemei, pot acum să revin la subiect și să constat că în Ardeal nu este intelectualism, că Ardealul este așa de străin de intelectualism, încât un călător ar putea să zică cu drept cuvânt că Ardeleanul este pentru moment ființă antiintelectuală.

Din cauză poate că i se opunea o căltură străină și din cauză că *se făcea* că o asimilează, așa dar din cauză că adopta o atitudine mimetistă în materie de cultură »națională«, Ardeleanul a rămas și a fost silit să rămână dacă nu ostil, dar străin de marele probleme culturale europene, pe cari, de altfel nu știu în ce măsură i le putea furniza »cultura« de împrumut și imitații a Ungariei oficiale, (și care de altfel în inițiativuni filozofice și literare, de E Faguet nu este însămnată cu nici un nume în cultura europeană).

Pe de altă parte, cei cari conduceau miscarea culturală românească în Ardeal, erau constrânși de istorie să se mărginească la istoria pragmatică și la filologii — și la mult drept paragrafic. Astfel Arde-lenii au fost victima celor doi dușmani în genere ai intelectualismului: *izolarea și practicismul*. Izolarea și caracteristica practică le veți găsi nu numai la oameni da știință dar și la scriitori.

Octavian Goga este un poet „practic“ în sensul de a folosi imediat națiunei și de aceea viața unei mari părți a operii sale este socotită ca și a scriitorilor români dela 1848, când aveau rolul de a fi „folositori“ neamului. Ca urmare a celor două însușiri ale firii ardele-nești, a izolării și practicei, istoria care s'a făcut aici nu numai că a fost *numai* a Ardealului, — vedeți bibliogra-fia, — dar, urmare firească, ea a fost numai de date, de erudiția, care tocmai prin faptul că este „folositoare“, nu este și intelectuală; valoarea ei este circumscrișă în timp, atâta vreme cât nu se ridică la problemele de viață, ca Xenopol și Vasile Pârvan cari au fost avanta-jați de soartă de a privi istoria întregului neam românesc.

Dreptul, a fost o meserie („avocatura s'a făcut și se face ca și farmacia, administrându-se para-graful stării de fapt, fără nici un fel de lucrare a inteligenții) — și ostentativ Românii s'au abținut de a participa în scris.

Restul, — nici un filozof, nici un critic literar, nici un estetician, nici un cugetător, afară de Aurel Popovici din Banat, ci numai organi-zatori mari ca Șaguna, mari agita-tori naționali, mari ziariști.

În aceste condițiuni intelectua-lismul — care presupune creație peste veacuri și gândire peste ho-tare — nu putea lua naștere.

Iar societatea ardeleană s'a re-simțit profund de pe urma sterili-tății intelectuale, în sensul că în Ardeal rareori înregistrezi pasiunea cărților bune, aproape că nu poți constata cultul ideilor directoare în cultură, aproape că nu există „discuție“ literară sau științifică și în genere nu se face politică teo-retică, „politică de autori“, dela cei mai depărtați până la ultimele cărți sociologice.

Această sterilitate se resfrânge în puținele cărți cari au apărut dela unire și mai ales cele de drept cari sunt o înșirare paragrafică fără deosibită valoare intelectuală, fără încercare de înțelegere vitală și fi-lozofică a societății.

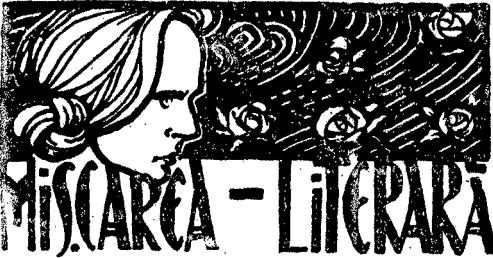
A venit vremea ca Ardealul să-și revizuiască direcția culturală. Dacă sub Unguri, orice om umblat la școală era un „intelectual“, într'o țară liberă, acest titlu nu se poate da decât creatorului de valori inte-lectuale, artistului și cugetătorului, nu compilatorului și autorului care „face“ cu multă repezițiune o carte, nu politicianului, ci acelu care gâ-n-

dește filozofic în politică, nu ori-cărui teolog, ci aceluia care pune problemele teologice în discuție cum fac și au făcut reprezentanții bisericilor protestantă și catolică.

Cu cât se va perzista în vechea direcție cu atât se va întârzia cu aducerea neamului nostru în concertul culturii europene, de unde a întârziat și dincolo și dincoace, din cauza vicisitudinilor istoriei.

Căci ceiace ne-a rămas după înfăptuirea unirei de îndeplinit, este să ne luăm locul în cultura europeană unde aspiră să ajungă înaintea noastră vecini culturali, nu numai militari.

ȘTEFAN OPREA
avocat

UN ADVERSAR AL LUI V. ALEXANDRI.

CONSTANTIN JORESCU.

Broșura *Locotenentul Constantin Jorescu de G. Misailă, amicul repositului. Iassii Typariul Tribunei Române 1864* îmi atrase atențiunea unui adversar uitat cu desăvârșire (sau chiar necunoscut?) al lui V. Alecsandri.

Adversarul a murit, la vârstă de 27 de ani, într'un duel, în anul 1863. El se născuse la deci la anul 1836.

Biograful lui ne asigură că dela 1856 până la 1858 C. Jorescu fusese inima și steagul junimei române unioniste din Moldova. Pe atunci Jorescu era funcționar la ministerul de externe și student la cursul de drept al Academiei din Iași.

Deși era funcționar și deși cămacan era Toderiță Balș, Jorescu își mărturisia convingerile sale politice cu deplină sinceritate și cu mult curaj, și făcea propagandă pentru unire! Tinerimea naționalistă se grupă deci împrejurul lui.

Publicând în *Steoa Dunării* din 18 August 1856 un articol pentru unire, guvernul îl destitui pe Jorescu supt pretext că, împreună cu alți tineri: I. Codrescu și Agarici,

a vorbit despre guvern prea necuviincios, chiar într'un loc public, unde poliția avusese urechi de auzit. Cei trei tineri au fost exilați repede din Iași. *Steoa Dunării* din 3 August le luă apărarea. Dar aceasta nu l scăpă pe Jorescu de exilul petrecut la Tecuciu, supt supraveghere polițienească, însă în mijlocul familiei sale.

Jorescu era fără îndoială, un tânăr foarte simpatic și foarte entusiast.

Politicește el doria să vază din țaranul român — cărturar; pe orice român cult — un George Lazăr; țara — independentă printr'un războiu. Două treimi din acest program nu s'au realizat nici până astăzi.

Literaricește, pe Jorescu, îl caracterizează etirile sale de predilecțiune: Elias Reqnaut, *Istoria politică și socială a principatelor din rene*; Lamennais, *Cartea popoului*, Șincai *Cronica Românilor* și S. Bărnuț, *Dreptul natural* (atunci încă netipărit, în caete).

După unire Jorescu a intrat în școala militară; a ieșit ofițer; și a plecat în a. 1861 în Italia, să studieze fabricarea tunurilor în Turin.

Acest om fusese la 1855 adversarul literar al lui V. Alecsandri care to mai redacta *România literară*.

Despre acest nelămurit episod literar G. Misail scrie în broșura citată (p. 7): «Deja Jorescu se deosebise prin mai multe polemici limbistice ce susținu, prin *Gazeta de Transilvania*, în contra antagoniștilor finalei ciune, antagoniști ce aveau drept organ *România literară*.

Articolele *României literare* despre ciune și ciuniști, au fost retipărite în Ardeal de *Telegraful Român* din Sibiu și de *Foaia pentru minte inimă și literatură* din 25 April'e 1855; și anume nunumai pentru «norocul» lor, ci și pentru că «au mult adevăr.» (*Foaia pentru minte etc.* p. 91). În timpul acesta *Foaia pentru minte etc.* reproducea și pe Alecu Russo *Cugetări* dându-i titlul *Războiul limbilor* (dela 30 martie înainte); iar ...Riu (— T. Copariu) scria articolul *Suum cuique* (*Foaia* din 8 și din 15 Iulie), contra acuzei ca Ardelenii scriu în jargon și că latinizează.

Tot în acest timp interveniră, din București, C. Boerescu pentru adoptarea generală a limbii consacrate acum de I. Iliade-Rădulescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri, C. Ne-

gruzi. C. Boerescu a scris, în polemica sa cu G. Barit, două articole publicate în *Foaea* acestuia.

Articolul (sau articolele?) lui Jorescu au căzut deci în toiul unei discuții vaste, de însemnătate pan-românească.

Însă articolul (sau articolele) lui Jorescu nu se află în *Gazeta Transilvaniei!*

În *Gazeta Transilvaniei* eu am găsit, în anul 1855, numai o scrisoare din Iași, iscălită C. J. (de sigur el) scrisă în favorul lui G. Misail.*)

Unde s'au publicat deci articolul sau articolele lui C. Jorescu? Poate că se vor găsi în alte exemplare mai complete decât cel consultat de mine? Poate în altă gazetă? Deoarece fondul mărturisit de G. Misail, care era prieten bun cu Jorescu, trebuie să fie adevărat.

Și interesant ar fi, să se știe cam ce gândia tinerimea academică dela 1855 despre reforma literară în cursul căreia se afla Alecsandri precum și despre — ciune!

G. Bogdan Duică.

*) Pagina 162.

TEATRUL NAȚIONAL DIN CLUJ. Deschiderea Stagiunii. (Chemarea codrului, O căsnicie, Necunoscuta).

* Luna trecută, Teatrul Național din Cluj și-a deschis stagiunea cu „Chemarea Codrului”. În orașul, în care cultura românească trebuie să abunde și să fie cât mai românească, alegerea piesei lui Diamandy a fost nu se poate mai nimerită. Cu toate că cele trei acte nu încadrează o dată certă a istoriei noastre cel mult îți dă vag idea unei anume epoci, ele desprind totuși cu mult mai mult farmec și adevăr românesc din acest trecut al nostru, minunat în primitivismul și sălbătecia lui sănătoasă, cât nenumărate alte „opere” de acelaș gen, prevăzute cu toate minuțiozitățile cronologiei. De-o perindare dramatică prea fulgerătoare

în ultimul act, piesa cuprinde în totul ei mult omenesc și încă perfect local, cea ce e o raritate și suficient humor. Declamație cu totul imperceptibilă, cea ce este iarăși o raritate.

Dar în zelul ei de a oferi publicului cât mai mult teatru românesc, direcția ajunge uneori până la exces. Spunem aceasta nu pentru că a treia premieră — „Căsnicia” lui Ursaki, — ar fi o piesă rea. Dimpotrivă, lăsând la o parte unele defecte în ente timpului în care a fost scrisă, piesa este bună, cuviincioasă, morală, se sfârșește nu se poate mai satisfăcător pentru ori ce scrupul; este în sfârșit o piesă, ce suferă doar de prea multa bunătațe și tehnică și sufletească, pe care o conține. Dar în afară de respectarea regulilor dramatice și de desfășurarea ei, lipsită de orice element jignitor, piesa nu mai cuprinde nimic. Zadarnic aștepti ceva neașteptat. Zadarnic vrei cu tot dinadinsul o abatere cât de mică, din drumul acesta atât de drept și de neted. Nimic surprinzător însă, cât poți îmbrățișa cu ochii. Te resemnezi numai, când ai ajuns în sfârșit la capăt.

Mulți, firește, au străbătut cu plăcere drumul. Sunt destui pe care urcușurile grele și povârnișurile repezi îi desorientează. Pe unii chiar îi supără. Așa că nu i-se poate aduce nici o imputare excesului despre care am pomenit. De cât nu înțelegem de ce atâta grijă să ștergi praful după hrisoave vechi, când repe toriul românesc, putea să ofere și ceva nou, dacă nu mai bun, cel puțin tot așa de bun ca și „O căsnicie”.

Un bun gospodar de teatru trebuie să aibă în primul rând grijă de public. Toate clasele intelectuale trebuiesc mulțumite. O respectabilă rețetă serală a fost totdeauna preferată ori cărei bune dar materiale aprecieri. Iată de ce a doua premieră a Teatrului Național din Cluj a fost mucedă „Necunoscută” a uitatului Bsson. De cât socoteala de-acasă* a avut și de data asta, aceiași soartă, pe care i-a atribuit-o cunoscutul proverb. Nici cu astfel de strigoi, publicul clujan n'a fost smuls din indiferență. De ce oare? Doar, dacă teatrul național al Clujului, nu se poate mândri cu protagoniști excepționali, posedă totuși ansamblu, căruia nu rare ori i-se poate aduce lauda, că stă cel puțin la înălțimea celor mai bune din București. g. m.

TEATRUL NAȚIONAL IAȘI.— Deschiderea stagiunii.

La 1 Octombrie precis Teatrul Național din Iași și-a deschis ușile date în lături de sergentul pus de poliție în această funcțiune. S'a deschis ca o școală cu director conștiincios. De altfel ziua deschiderii a fost singura dată precisă, căci ora începerii reprezentației a fost numai o indicațiune vagă.

Cortina cunoscută, pe care (în treacăt fie zis) sunt pictate laolaltă o horă țărănească, o horă de femei goale, un leu, o liră, un Dumnezeu, un fel de cucostârc, o fântână, un câmp cu flori dat după o perdea, și alte multe, s'a ridicat cam pe la ora zece.

Stagiunea s'a deschis cu «Cometa» lui Iosif și Anghel. D. Codreanu a avut o înțeleaptă idee. A suprimat în ceasul deschiderii piesa cu fast și costume, cu domni în bărbi albe și cisme peste genunchi, cu vornice, cu pistoale și alte anexe istorice. Dramaturgismul cu subiecte istorice, cu declamație lată și lungă de vre-o 4-5 acte, este în deobște o demonstrație ucigătoare de artă.

D. Codreanu ca un bnn român, dar și ca un fin artist s'a ferit de așa ceva. Costumele de domni și domnițe, în care s'a exercitat imaginația speriată și lipsa de gust a croitorului teatrului au rămas în garderobe, și bine s'a făcut.

S'a reprezentat Cometa una din cele mai fine manifestații artistice românești: Aristocrație de limbă, fineță de spirit, concepție entuziastă de artist, cizelură de maestru.

Prologul a fost spus de d. Braborescu cu destulă eleganță și destulă ușurință de spirit. Sala a ascultat mută cadența versului, cadență de șirag, de mărgele purtat pe-o tabla de argint. Cei care cunoșteau Cometa au mai avut încă odată mulțumiri artistice, pe care le încercaseră mai puternice și mai cu de-amănuntul citind această minunată armonie. Imbogățirii de război s'au plictisit desigur și au rămas contrariați de ceea ce se poate vedea la teatru, dar desigur au presimțit măcar că este ceva în viață și'n ritmul acela de cuvinte, care e mai presus de orice. Și

prin aceasta au câștigat mai mult decât în cei trei ani îmbelșugați de război. Au eșit cu o nedumărire în suflet, în urechi cu muzica unei lumi noi pe care n'au bănuț-o.

Totuși Cometa e o piesă de salon, de spectacol cu lume aleasă adunată împrejurul scenei ca'n preajma unui păhăruț cu licoare fină și amar de ademenitoare.

Reprezentația Cometei cu publicul prefăcut de-acum ne-a dovedit, dacă mai era nevoie, că lichiorurile rari nu se beau cu halba.

Cometa trebuie ascultată cu sufletul pus în frac, sau desfășurat ca niște plete de trubadur.

Salvarea reprezentației a fost d. Braborescu care a pus multă vervă, în rolul lui Titi, și d-na Braborescu în rolul lui Roro.

Restul a fost prin prezență lipsit de grație și de poezie. Fetele nebunatică din Cometa, au fost stângace și anodine, cu gesturi legate și răsul falș ca de gramofon.

Actul d-lui Teodor Scorțescu «Arta Iubirii» care urma să se dea în aceeași seară a fost înlocuit prin antracte fără sfârșit din cauza îmbolnăvirii unui actor, de-o boală pe care o aveau și romanii, și-al cărei microb a fost descoperit pe vreme de Bachus.

În cursul unei Octombrie s'a jucat și Othello. Un Othello destul de fioros în persoana d-lui Ghițescu vopsită în negru, cu ochi mobili ca trași cu sfoară. D. Ghițescu a isbit suficient să se înconjoare de-o energie sălbatecă și neînfrănată, trecând brusc de la violență la manifestarea puerilă și stângace a forței domesticității de dragoste. Dacă d. Ghițescu nu ar fi uneori și autorul unor exclamații nazale de școala veche menite să umple intervalul de timp în care vorbele înaripate și salvatoare să ajungă dela suflour la autor, d-sa ar fi fost un bun Othello. Cam puțin stilizat, dar în fine.

D. Damira însă în rolul lui Iago a fost ca un croitor care cusea șiretenia cu ață albă. A fost șiret și intrigant numai în intenții. În mijloacele de redare a fost exact ca un om cum se cade care se duce Duminica la biserică și se închină sara pe pernă, și totuși face pe diabolicul. D-sa a făcut-o pe Iago.

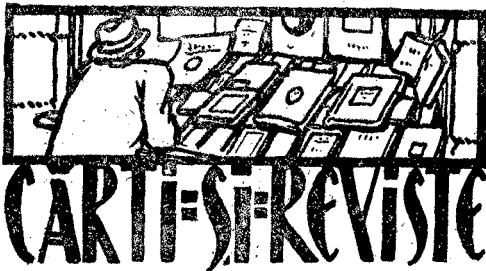
Desdemona a fost palidă și plângătoare de cuviincios, dar a fost slăbuț (nu ca fizic) în actul ultim,

în care trebuia să înțeleagă misticismul acela neînțeles și fioros al presimțirii ceasului din urmă. Cu oare-care concentrare însă, cu adaosul unei imaginații fericite, ne-a redat totuși ceva.

Locotenentii ceilalți, anchilozafi și bolnavi de gură, iar d-ra Olga Popovici când a aflat-o pe Desdemonă moartă, în culmea indignării a avut o clipă de mahala-geoaică căreia i s'a aprins casa, și a început să-l apostrofeze pe Othello cu mâinele în șold, — doar atât. (Nu i-a dat cu apă ferbinte în cap).

Cu această ocazie aș putea să adaog că ar fi foarte bine să se aleagă în repertoriu piese după forțele actorilor, nu peste puterile lor.

Dar desigur asupra acestei chestiuni atâția actori ne vor da pri-lejul să revenim! D. RAZU

ZILELE DIN URMA ALE CAPITANULUI PÂRVU. I. Agârbiceanu. Editura Pavel Săru. București. 10 Lei.

Scriitorii Ardealului din generația dispărutului *Lucaefăr*, s'au depărtat de la literatură. Alte îndeletniciri mai vrednice poate; cu siguranță, mai ademenitoare, i-au alungat de la masa unde întârziu ordinoară încredințând foilor albe, nevinovatele păcate literare ale tinereții. Mulți au străbătut de atunci înălțimi de unde nu mai poate fi cale de întoarcere. Alții au coborât, de unde nu mai e cale de urcuș.

Fapt e că dintre colaboratorii *Lucaefărului*, nu mai scriu astăzi deoat atât de puțini, încât pentru a-i număra nu e nevoie de toate degetele unei singure mâini.

Credincios tiparului a mai rămas numai părintele Agârbiceanu. Și ce sânguitor încă! Iată de ce ne-a surprins rezultatul unei anchete tipărite acum vre-o două luni într-o revistă din Capitală; unde numele prozatorului ardelean lipsea cu desăvârșire, dintr'o înșiruire de vre-o treizeci ori chiar mai multe numiri de scriitori favoriți marelui public. Că e mult

citit de o masă de lectori credincioși, nu mai începe nici o îndoială. Numărul edițiilor o dovedește îndestul. De unde atunci, acea ciudată clasificare, din care autorul Fefelegei, al Arhanghelilor și al Ceasurilor de sară e cu desăvârșire exclus? N'am găsit întrebării altă deslegare, de-ât în faptul că cititorii cărților sale se recrutează mai ales dintr'un anumit public care se ține departe de fierberea anchetelor și care nu prea e în curent și nici nu vrea să fie în curent, cu ultima dogmă a literaturii. Părintele Agârbiceanu, e aproape un povestitor poporan. Zic „aproape”, fiindcă predilectia sa în alegerea subiectelor și chipul în care își răscolește sufletele eroilor, nu-i îndepărtează deplin lectorii din speța acelor cari caută cărții mai întâi o desăvârșită realizare literară, și numai după aceasta alte virtuți accesorii operii de artă. Și părintele Agârbiceanu birue însă mai ales prin... accesorii. Aici nu și găsește astăzi o asemănare, cu nici unul dintre scriitorii demult puși în fruntea clasificărilor. În toată opera sa străbate a adâncă umanitate; lectura cărților scrise pentru sufletele mărunte și bătute de turburarea timpului, are aproape căldura unui balsam alinaător.

Închidem cele 76 de pagini care cuprind ceadintâi povestire din volumul de față, cu o adevărată emoție. O! nu emoția desăvârșitei realizări artistice. Scrisul părintelui Agârbiceanu păcătuiește aici prin lungimi cari puteau lipsi, prin barbarisme create de pătura cărturărească a Ardealului, ca „reconvalescență” și „reconvalescenți”, „să nu-i contrazică bolnavului în nimic” și alte curate rătăcirii de limbă. Părintele Agârbiceanu scrie: „Nu-și putea da seama cum s'a putut înșela astfel, dar se poate că însăși privirea liniștită a lui Pârnu, glasul lui șoptit, îi dădură senzația această”. Părintele Agârbiceanu, mai crede cu nebunia capitănelui Pârnu se poate manifesta printr'o „temperatură foarte urâtă”, deși cea mai elementară definiție a nebuniei e tocmai: „un del'r fără febră”.

Câte n'am descoperi de acestea, urmărind cu Creion Colorat, Cele 76 de pagini! Și totuși Cartea emoționează. Este dar ceva mai presus de măestria stilului, de armonizarea frazei, de documentarea răbdătoare a analizelor; ceva mai presus și care se poate lipsi de această armătură a meștesugului. Este dragostea cu care își poartă eroii printr filele cărții, pioasa caritate de cea mai înaltă

esență creștină cu care îi întovărășește în desnădejdele lor, la Crima discretă pe care le-o picură peste țărâna groapei, când pentru mântuire îi sloboade din chinuirea acestei vieți pământestii. Privită din cele două laturi, povestirea părintelui Agârbiceanu, poate fi răsturnată la pământ, în mână cu lexiconul, Cartea de stil și manualul de estetică. Și poate fi ridicată până la culmi, dacă lăsăm în lături toate aceste instrumente de închiziție estetică, și citim paginile așa cum le citesc cele câte va mii de lectori credincioși ai prozatorului Ardelean. Și cu acești ochi și cu acel suflet, se cuvin citite și „Zilele din urmă ale Capitanului Pârnu”, și toate cărțile, atât de numeroase, ale părintelui Agârbiceanu.

ROCHIA ALBĂ. C. Ardeleanu. Editura literară a Casei școalelor. Preț 12 Lei.

Nu știm vre-o schiță ori nuvelă a dlui C. Ardeleanu, care să-și afle locul prin vre-o deosebită calitate într'o carte, ca de o pildă *Roumanian Stories* a Dnei Byng. Nici nu credem că d. Ardeleanu intenționează a reprezenta prin scrisul său un moment din literatura românească. Cu modestia ce face în genere tăcuții simpatici, dsa însoțește pe-o căraruse mărghiașă, privilegiatul soartei literare cari fac atâta lărmuială pe drumul cel mare. Și fiindcă drumețul e tăcut și cărarea lătralnică, nimeni nu-l ia în seamă. Ca o desăvârșire a discreției, socotim și cedarea cărții în editura Casei școalelor. Asta echivalează cu o perzistență în gândul sinuciderii. În afară de câteva vitrine de librării de pe calea Victoriei cele 17 cărți editate în taină de casa școalelor și atât de frumos tipărite în atelierul „Lucaefărului” nu-și fac nicăiri cunoscute ființa. Le bănuim infundate, cu filele netăiate, în rafturile bibliotecilor de școală sătească, unde Dumineca fata învățătorului ori seminaristul în vacanță, desface la întâmplare una fără preferință, pentru a-și ucide urâtul, între un vals cântat de gramofon și răfoirea albumului cu cărți postale ilustrate.

Schițele dlui Ardeleanu sunt de-o ușoară amărăciune, ușor amăgite de un ușor humor. Elvira care face uz de toate resursele dialogului conjugal pentru a-și convinge soțul să se împrumute și să-și vândă fracul; ca să-i cumperă rochia albă cu care să strălucească la nunta prietenei: Sergentul Stancu

care se încurcă în ordinea circulației și nu mai pricepe care e datoria în serviciul Doctorul Prună care oprește amantul necunoscut al nevestii, pentru a-i cere câteva sute de lei să ponteze la „jocul splendid“, ce-a lăsat la club și se înfurie numai când mosafirul n'are franc. Aristică și Lucreția, făcându-și iluzii de înaintare pe cuvântul Senatorului Bărbuță. O lume mărunță și comună, descrisă fluid, pentru o lectură ușoară și o mai ușoară uitare.

POVESTIRILE LUI SPULBER
Al Lascarov Moldovanu Editura Ramuri Craiova 15 lei.

În afară de cele șaptesprezece volume, dacă am numărat bine, ale dlui N. Jorga pe cari le găsim anunțate ca apărute sau puse sub presă; editura Ramuri a găsit răgaz să tipărească și câteva cărți ce nu sunt reeditări. De n'ar fi volumul de Versuri al Dnei Elena Farago și Povestirile dlui Lascarov-Moldovanu; pentru restul listei de pe dosul copertei, am crede că era mai de folos să cruțe atât de frumoasă hârtie și atât de curat tipar; numai pentru popularizarea scrierilor dlui Jorga, în mare parte cu neputință de găsit în librărie. Cu aceasta, editura și-ar fi găsit de lucru pe câți-va ani înainte, fără teama unei greșeli de breaslă, și nu credem că editura de la Craiova, va fi cu alt preț, decât acesta, mai ferită de greșeli ca editurile de la București, ce-au umplut vitrinele librărilor cu cea mai anarhică îngrămădire de hârtie tipărită, căreia mai bine i-ar fi stat fără îndoială să rămână albă.

Volumul dlui Lascarov Moldovanu, ne poartă printre răzășii Putnei, pe malul Siretiului, în susul Barnarului, printre vrânceni ascuțiți în pricini judecătorești, pe malul Zeletinului ori pe Seșul Moldovei cu sate întinse. Iar drept călăuză, pentru a ne îndrepta pașii în aceste ținuturi cu mocani și podgoreni vestiți, autorul ne îmbie tovărășia prietenului său Spulber, care „avea un băț grozav de tare, o manta ușoară, o pălărie pleoștită ca o ciupercă, o pereche de bocanci năstrușnici în picioare, și mai presus de toate acestea, un dor nesfârșit de ducă“.

Mărturisim, recomandarea acestei călăuze cu numele cules din cea mai romantică vârstă a Semăntorului, nu ne-a fost dintru'nceput ademenitoare. Ne amintea epoca

de plată sadovenizare a literaturii, când mărunți scriitori fără personalitate, despre care de astfel astăzi nu mai auzim nimic; reușiseră să discrediteze prin mimetism obositor, până și talentul robust și atât de personal al marelui povestitor dela Fălticeni.

Dar nu e asta. Nu e chiar asta. Deși adesea convenționale și puțin construite după un prea monoton clișeu, povestirile dlui Moldovanu, chiar din lipsa lor de pretențiune literară, cuceresc cititorul deprins să se mulțumească cu puțin întâmplări trascrie cu o ușoară tinctură, de un romantism țărănist și într'un stil curgător; — o sadovenizaie, da, dar nesupărătoare, fiindcă e discretă și literaturii de astăzi, inofenzivă.

LA CONNAISSANCE. An II.
No. 7. Septembre-Octobre. Paris.

Cu o pioasă prietenie, pe care timpul n'a alterat-o, *Frantz Jourdain*, evocă figura lui *Alfonse Daudet*. Nu într'un studiu de critică, nici într'o amănunțită monografie. Acestea abundă și câte-va rămân definitive. Vechiul prieten al lui Daudet, cearcă să ne înfățișeze însă mai ales farmecul acestui om rar, pe care nici critica, nici portrețiștii, nici sculptorii n'au reușit să-l păstreze posterității.

Suntem deprinși a cunoaște silueta romantică și pretențioasă a unui cântăreț provençal de café-concert, cu ochii ridicați spre cer, într'o contemplare melancolică și teatrală care nu se îndură să privească și pământul. Chiar portretul și litografia executată de Carière, către sfârșitul vieții, nu sunt cruțate de acest tragic element. Poate fiindcă atunci modelul, doborât de boala care l'a devorat încetul cu încetul, lua fără vrere uneori înfățișarea unui Crist crucificat. Dar și această înfățișare nu dura decât întretimpul unei crize; odată ușurat Daudet își căpăta deîndată o seninătate, o animație și veselie familiară, fără asemănare într'un mediu și într'un timp care s'a ilustrat prin atâta desfășurare de ipocrizie socială. „Joile“ sale, cari adunau în fiecare săptămână toate personalitățile artei și literaturii, Parisiene; au însemnat o adevărată epocă în istoria saloanelor literare. Pictori, muzicanți, sculptori, poeți, actori, uitau acolo pentru câteva ceasuri deosibirile de păreri artistice, cari, îi despărțeau afară în tabere dumane Minunea acestui scurt armistițiu, o împlinea Daudet, numai cu prețul spiritului său ager și fără răutate todată care creia o atmosferă de reciprocă și camaraderescă tolerare a slăliciunilor.

LA REVUE UNIVERSELLE.
Tome VII. No. 14. Paris, 15 Oct.

„*Lucruri văzute în timpul revoluției din Rusia*“ se întitulează notele publicate de *Dimitrie Merejkowski* în acest număr. Însemnări pline de groază. Și cu atât mai adânc emoționante, cu cât voit retorica e absentă.

Câteva pilde:

„Ce e Rusia? Un deșert glacial unde fiecare rătăcește în așteptarea unei prădăciuni. Cuvântul e al lui Pobiedonostev.“

„Frica de foame, a făcut să moară marele scriitor rus, Vassili Vassilievici Rozanov. Câte-va zile înainte de moarte, aduna capete de țigări pe stradă.“

„În mijlocul străzii, sub ferestrele noastre, o iarbă deasă de un verde întunecat a început a crește. În zilele liniștite de vară, suflarea vântului va fi îndestul pentru a împrăștia mai departe transparentul puf al semințelor.“

„Încă un sat. Cel din urmă. Când la intrare ne-am văzut înconjuțați de mulțimea țărănilor, m'a cuprins frica. Dacă s'ar pune să strige: Oprește! Dar ne priveau cu curiozitate, în tăcere și ne-au lăsat să trecem. Mai târziu, am aflat că în acelaș sat, cu puțin înaintea noastră, țărăanii au ucis mai mulți refugiați după ce i-au prădat cu desăvârșire.“

Din astfel de mărunte însemnări, cu caracter disparat, Dimitrie Merejkowski, pune sub ochii cititorului zece pagini. Învinuiri grele pentru Gorki și Lenin. Pentru cel dintâi și o rămășiță de dușmănie literară, care nu adaogă nimic la prețul documentului, garantat de semnătura unuia dintre cei mai mari scriitori ai timpului.

CA IRA. No. 15 Septembrie.
Anvers. Paul Neuhuys, analizează poezia franceză în Belgia, mărginindu-se la semnalarea câtorva poeți de caracter și inspirație deosibită, pentru a degaja astfel fizionomia actuală a mișcării lirice belgiene. Ea s'ar putea despărți în două mari categorii, cea pusă direct influenței franceze și cea care se orientează spre opera lui Emile Verhaeren. Preferințele pentru Franța se explică ușor, mai greu însă încercarea de a atribui scriitorului belgian spiritul latin. Împotriva acestei greșeli, scriitorii moderni ai Belgiei se sprijină pe puternica personalitate a lui Verhaeren, care în poezia actuală joacă rolul pe care l'a avut în pictură, Rubens, în secolul XVII-lea.

Giraud, Gille; Gilkin, Max Waller, Verhaeren, Maeterlinck, Charles van Lerberghe și Max Elskamp sunt precursorii literaturii belgiene moderne. Aceste nume, din care multe au străbătut definitiv în literatura universală, nu

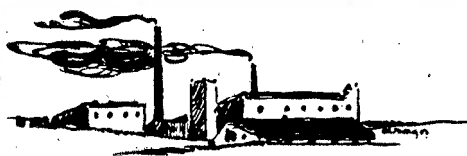
justifică tornul protector al criticii franceze, care socoate literatura flamandobelgă, soră minoră. Literatura belgiei e personală. stă la încrucișarea celor două rase vrăjmașe, franceză și germană cu culturile lor, fără a înțelege să accepte tutela unei ori celeilalte.

D. Neuhuys, analizează opera câtorva poeți din noua generație; Franz Hellens cu versurile străbătute de aprinsa senzualitate flamandă. Leon Chenoy, spirit înclinat către analiza experimentală, Pierre Broodcoorens tipul poetului flamand tradițional, Charles Plisnier care dintre continuatorii lui Verhaeren e cel mai aproape de puternica tehnică a maestrului Bilinquismul Belgiei, constituie o forță în literatura curentă și un privilegiu. Antagonismul între cele două curente, va păstra intactă personalitatea literaturii belgiene ferind-o de influența excesivă, fie a Franței, fie a Germaniei.

LE MONDE NOUVEAU. Anul III. Vol. II. No. 9 Septembrie. Paris.

D. Constantin, M. Simpsons, profesor la Universitatea din București, face o scurtă expunere ca intereselor franco-române, pledând pentru strângerea legăturilor economice care să opună rezistență hegemoniei materiale a Germaniei. Câte-va date, luate din statisticile dinainte de război, arată că în 1913, Germania ocupa 40% și Austria 23% din traficul pieței românești, pe când Franța abia nota 6% pe scara comerțului nostru cu străinătatea. Cifre vag cunoscute de marele public și constatări de un interes perimat. Mai mult interes ne făgăduiește articolul anunțat de dl Simpsons în aceeași direcție; unde va arăta — spune — calea pe care Franța poate ajunge la predominare pe piața economică română.

i. d.

S. Ittu & Comp.
export-import

Centrala: București
Filiala: Cluj, str. Memorand. Nr. 3

CRONICA-MARUNTA

In numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, — ajute omenirea copiii din Rusia...>

Așa își încep femeile ruse un desperat apel la ajutorul popoarelor din Europa, atât de oarbe față de crâncena tragedie ce se desfășoară în sdruncinata împărăție a țarilor.

Apelul la instanța supremă, «In numele Tatălui» va rămâne de sigur fără ecou. Lumea s'a deprins să vadă în Rusia de astăzi numai pericolul bolșevismului. Că acolo, în dosul perdelii hidoase, ridicată de o nouă, proaspătă autocrație impilatoare prin forme și metode pe cât de noi tot așa de vechi, se ascunde o imensă lume chinuită de călăi și de boliști, de foămete și vagi nădejdi într'o minune care va să vină, toate acestea ne-am mulțumit să le presupunem și, poate, ceea ce e mai grozav, să le dorim, fiindcă dorim moartea bolșevismului.

Nu știm de moare sau nu, pericolul acela ce ne amenință continuu integritatea unei pașnice viețuiri. Nu știm de ne-a fost bună la ceva atât repede împlinita noastră dorință. Dar mor copiii ruși tot așa de nevinovați ca și ai noștri.

«In numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh,» — ajutați-i.

In numele acelora pentru cari a-ți fost și voi copii, în numele micușilor ce vă privesc mirași și cuminți emoția stărnită de cetania îngrozitorului desvăluitor al adevărului. ajutați-i.

Ascultați suprema jertfă și fioroasă tragedie ce reiese din aceste rânduri:

«O, lume! Ia copiii noștri! Fă-i să treacă dincolo de cerul nostru infernal, înainte de a pierde puterea de-a crește, și trăi, ca să fie și ei ca alți copii cari pot vorbi tare de mama, de tata și frații lor, fără teamă că vor fi puși la chinuri pentru singura crimă de a nu fi copiii călăilor!»

«Nu vă gândiți la noi. Pentru noi nu mai există scăpare, noi nu mai sperăm salvarea. Dar vom fi fericite, de cea singură fericire a mamelor: să ne știm copiii la adăpost. Ne vom sătura de fiecare bucăică de pâine ce am vedea în mâinile lor, când ar fi departe de aici, Ne va fi cald când îi vom ști în camere calde. Nu ne va mai fi teamă de nimic, căci îi vom ști în siguranță. Chiar moartea ne va apare fericită, căci sufletele noastre îi vor vedea.»

D. I. C.

Săgetătorul, „publicația de apărare a culturii naționale“ de sub conducerea d-lui Sorbul, continuă a ne aduce săptămânal un vast material de informație literară, teatrală și artistică; dar cu aceiași tenacitate demnă de o cauză mai bună, ține să împropăteze în literatură moravuri ce le credeam definitiv îngropate.

Admitem, nu este așa, că pot fi două concepții deosibite întru ocrotirea culturii naționale. Se pot acumula argumentele la nesfârșit, în favoarea unei tactice ori celeilalte. Nu credem însă că argumentul definitiv va naște dintr'o încăerare, din care combatantul ce va ieși cu capul spart înseamnă că a avut mai puțină dreptate.

De aceia violentele eșuri ale unui d. Maior Băgulescu, la ultima oră (căci Săgetătorul are și o ultimă oră) ne-au umplut de nedumerită intristare. Auzim că d. Maior este un foarte brav militar și face cinste ca ostaș righimentului de Vânători de munte. Că este și scriitor, am auzit mai puțin. De aceia credem că a pus discuția în materie de cultură, în calitate mai mult de ostaș. Și a eșit pe câmpul de luptă cu armamentul de fier și de oțel. În fața acestei ofensive, firesc ideea s'a retras în tranșee, și d. maior a rămas stăpân pe un teren curățat de inamic.

Ce efină, dar ce jalnică biruință!

O mică întrebare.

Atunci când în Ardeal exista în adevăr o primejdie a culturii naționale, St. O. Iosif, poet ardelean, a tradus, și încă într'o bibliotecă de popularizare, admirabila poemă a ungurului Petöfi „Apostolul“. Mai târziu, dar în același timp când ne dăduse „Clăcașii“, „Oltul“ și „La Noi“, și când era obicinuit client al temnițelor maghiare, d. Octavian Goga, traducea totuși și „Tragedia Omului“, scrisă de alt ungur Madach. Trădau oare cultura națională?

Credem că nu cu violențe de ultima oră și cu argumente înfipte în sabie, se apără această cultură. Nici cu strămutarea materialului de gazetă politică într'o foaie de literatură. Și nici cu ignorarea voită a celor ce arta și literatura creiază într'o limbă streină, de aci ori de peste graniță. Contemplarea admirativă a propriului buric, e filozofia neantizării.

Dee-ne d. Sorbul o frumoasă și traianică piesă de teatru, și va contribui cu aceasta la înălțarea scrisului românesc mult, o! mult mai mult, decât o sută de epistole fulminante de ultima oră. *i. d.*

Teorie vibrabilității universale, pe care Combarieu, după ce a lansat-o și propovăduit-o cu atâta căldură la cursurile sale de la Colége de France, și-a brodat cea rară carte de *Istorie a muzicii*, teorie aztăzi cercetată doar de cele câteva spirite „curioase“ ce

se încapălinează a descoperi adevărată viață dincolo de budinca dejunului sau pista împetrițată a curselor de cai, printr-o fericită coincidență ne este reamintită de un recent număr al serioasei reviste bucureștene „Muzica“.

Dar evenimentul e cu atât mai de preț, cu cât dezvoltarea teoriei lui Combarieu se leagă pentru un moment de trecutul modest al literaturii noastre.

Macedonschi călătorea spre Veneția. Întâmplarea îl pune în același compartiment cu savantul francez. Prilej de vorbă inutilă cât poștești în tren; mai rar discuția care să aducă prietenia de idei, ca în cazul ce povestim. După despărțire a urmat un schimb de scrisori din cari aflăm cum s'a legat prietenia între Macedonschi și Combarieu.

Sensibilitatea poetului se adapta de minune teoriei savantului. La „totul este vibrație“, poetul adăogă „totul este muzică“.

„După mine, viața însăși — înțeleg viața organică — nu este decât o mare, o delirantă simfonie. Totul vibrează și totul cântă în noi și prin noi, și în jurul nostru. Ochi care știu să vadă, pătrund mii de diverse străluciri de lumină orbitoare, și pretutindeni mii de scânteieri de culori, de întorsături de linii de trăsături drepte și puternic îndrăznețe, arpegii cari din toate părțile, ne pătrund în suflet prin văz, ducând-o departe de meschina animalitate omenească. Mirosul, gustul, pipăitul se unesc într-o complexitate a acestei simfonii pe care auzul o desăvârșește într'un chip atât de energic și delicat.“

Și înțelegerea reciprocă reese și mai clar din cercetarea „Diagramei fenomenelor periodice“ anexată la scrisoare așa de amabilă a savantului francez, care citise pe Macedonschi în franțuzește (Le Calvaire de feu) și știa ce e Thalassa. De acolo vedem că „muzica“ poetului nostru nu trebuie înțeleasă numai din cele 16-30,000 vibrațiuni perceptibile. „Ea“ cântă în noi și prin noi urcând scara celor 10 milioane de vibrațiuni ale „curenților de înaltă frecvență“ (electricitate), sărind peste cele 100 miliarde de vibrațiuni ale oscilațiunilor herziene, pentru a străbate cele două milioane de miliarde de vibrațiuni ale luminei și culorii, și se avântă de la 30 milioane de miliarde de vibrațiuni pe secundă în domeniul gândirii.“

Frumoasă muzică! . . . Dar câți o înțeleg măcar pe cea care înspăimântă mai puțin, cu numărul vibrațiilor pe secundă! d. i. c.

Dreptul de autor în vechea Românie, destul de înqust și pentru necesitățile culturale dintre Dunăre, Prut și Carpați, s'a anarhizat și mai mult după Unirea, care ne-a adus de odată minoritățile etnice îndestul de înaintate în cultură și cu legături în statele vecine, de care eram străini în trecut.

Chestiunea aceasta o analizează judicios revista maghiară „Napkelet“ într'un articol datorit d-rului Szeqho și în care realitatea ne e înfățișată brutal și întunecat, în această frază: „Trebuie să constatăm că dreptul român de autor e capitalul cel mai neperfect posibil, pe care-l poți găsi pe terenul dreptului“.

Autorul arată întâi dreptul maghiar în chestiune care deși nici el nu are nimic din perfecțiune dădea totuși autorului îndestulă garanție în paternitatea operii. Autorul are toate drepturile în decursul întregii vieți și după moarte succesorii săi se bucură de dănsule timp de 50 ani.

În privința traducerilor, drepturile sunt mai reduse. Traducătorul, după ce a înregistrat la biroul publicațiunilor din Budapesta, traducerea în curs de lucrare, are drepturi exclusive asupra ei timp de cinci ani.

Ungaria avea convenție în privința dreptului de autor cu: Austria, Germania, Franța, Italia, Anglia și coloniile engleze. Cu România nu avea și nici nu are, cu toate că actualmente Ardealul legiferează încă tot după codul unguresc.

Tratatul de pace e foarte neprecis în privința dreptului de autor în provinciile deslipite de Ungaria: prevede respectarea lui, în aceste provincii dar nu și în Ungaria. În altă parte apoi (§241), dă voce statelor sucresoare să respecte ori nu, dreptul maghiar. § 247 garantează drepturile câștigate în trecut în actuala Țară de aurii din ținuturile deslipite, dar nu și drepturile de după încheierea tratatului.

Cu privire la România constatăm că nu se respectă nici un drept relativ la publicațiile din străinătate, deși are convenție cu Franța, Italia, Austria și Belgia.

Situația actuală pentru Ardeal e această: Neexistând birou de înregistrare a publicațiilor în toată România, sunt zădărnice orice dispozițiuni prevăzute în tratatul de Trianon, de oare ce nu se pot respecta măcar formalitățile. Se prezintă acum cazul, nemai vorbind de străinătate că un autor ardelean a tradus fără autorizație în vechiul regat. Dreptul de autor prevede facerea formalităților la locul unde s'a comis încălcarea drepturilor. Or, în

vechiul regat, nu e valabil dreptul din Ardeal. Și atunci?

Pentru încetarea acestei anarhii (articolul e intitulat: Anarhia dreptului de autor în Ardeal), autorul propune: înființarea de urgență a biroului publicațiilor pe lângă directoratul general de interne din Cluj, și adeziunea din partea României la dreptul internațional de autor dela Berna. Tot astfel se impune revizuirea și amplificarea, conform cerințelor vremii, a dreptului de autor intern de astăzi. Soluția din urmă e de altfel îndestul de discutată și la noi, și dacă nu ne înșelăm ar intra în atribuțiile Soc. Scriitorilor Români. i. t.

Onouă religie s'a născut în Germania, »superconfesionalismul«. E născocirea unui medic Vinez, Philippe Katz, născut la Berlin, care socotind că nu sunt încă îndestule religii, sau sunt prea multe, s'a făcut promotoriul superconfesionalismului, ce vrea să reunească toate confesiunile, stabilind o credință comună.

Manifestul adresat creștinilor de toate nuanțele, budhiștilor și mohometanilor, face apel la experiența războiului după care humanitatea asimțit nevoia să spere într'o Internațională pacifică a viitorului, într'o împreunare a claselor și într'o limbă universală, auxiliară fiecărui popor.

Manifestul chemând sufletele religioase la toleranță reciprocă, amintește cu oarecare malițiozitate, că toate religiile de până acum, s'au făcut complicele desbinărilor dintre oameni și adesea le-a provocat. Deocamdată, apostolii tinerii religii, s'au adunat în câte-va șezători, unde s'a făcut . . . muzică și s'a citit poezii de Klopstock și Goethe, versete din Coran, pasagi din cărțile sacre ale Indiei, capitole din Zarathustra și neaparat, pagini din Rabindranath Tagore. Se proiectează și clădirea unor temple speciale. Carl Hauptman, romancierul de curând mort și unul din cei mai fervenți discipolii ai drului Katz, le-a numit »case ale tăcerii“.

»Destule cuvinte — scria dânsul înainte de moarte — suntem înecați în scrieri și discursuri, cea ce ne trebuie nu sunt altare unde să răsune cuvântul servilor statului, cari slujesc interesele partidelor sub mască religioasă; ci case ale tăcerii, unde omul să fie singur cu sine însuși și să aibă răgaz a-și înclina urechea propriilor sale aspirații profunde . . .«

Înregistrăm aceste manifestări, ca un simptom mai mult al misticismului ce cucerește Germania înfrîntă, întorcându-i ochii spre budhism și religiile orientale. Vechea predilecție germanică, din care s'a inspirat Schopenhauer și »Divanul Oriental-Occidental« al lui Goethe, revine

zi cu zi. În vitrinile librărilor abundă o întreagă literatură pe marginea percepțelor lui Budha, Lao-Tseu ori a Vedelor. Așa se explică succesul comtelui Keyserling, discipol al înțelepților din Orient și primirea triumfală ce i s'a făcut astă-vară, la Berlin, lui Rabindranath Tagore.

Pe când romanul francez lăncezește și e mulțumit cu gloriile ce s'au consolidat acum trei decenii, menținându-se încă numai în lipsa tinerilor: romanul englez contemporan înregistrează o strălucită epocă, fără pereche în istoria trecută a literaturii britanice. Kipling cu marile sale viziuni epice. Wells realist optimist și vizionar: Chesterton, ironist, fantezist, filozof și stilist superior lui Anatole France fiindcă în același timp e poet și credincios; Joseph Conrad imaginativ puternic și adânc psiholog; Thomas Hardy observator ninunțios, John Galsworthy pictor de sentimente; — de ar fi să cităm numai această jumătate de duzină de romancieri fruntași, încă nu i-am găsi echivalent în celelalte literaturi contemporane. Pe când tradiția romanului francez se pulverizează și degenerază în virtuozități de stil sau în chinuită și sceptică ironie moștenită, romanul englez se păstrează sobru și masiv. Psihologia e simplă și cu atât mai puternică. Ultimul roman al lui Galsworthy »Floarea întunecată«, unde e zugrăvită iubirea în diversele epocă din viața unui bărbat: în adolescență, în pragul maturității și în declin, — ne poartă cu sufletul plin de emoție într'un lung pelerinaj prin ruinele sentimentale. Dar cât de departe e analiza sobră a sufletelor, de psihologia pedantă a romanului francez, din ultimele două decenii definitiv compromis de Bourget!

MERCURE DE FRANCE, publică două volume inedite, rămase, pe urma a doi scriitori căzuți pe front.

Les Rustiques, de Louis Pergand, învățător necunoscut de provincie, devenit celebru în 1910, în urma unui raport al lui Lucien Descaves care i-a adus premiul Goncourt pentru un volum în genul și maniera lui Jules Renard, și Le Livre de la Beauté a vicomtelui Robert d'Humières, traducătorul lui Kipling și fondatorului Teatrului de Artă.

Și gândul se întoarce astfel la ceilalți scriitori ai Franței căzuți în prima linie de luptă: Charles Mülller, Charles Péguy, Alain Fournier. Louis Codet, Jean Pshichari, Nolly și atâți din cei 150 de scriitori combatanți morți pentru patrie, pe care îi sărbătorește în fiecare an Societatea Oamenilor de litere. Mâini pioase au îngrijit de adunarea manuscriselor răvășite în sertare și de publicarea lor, atunci când adaogă ceva la opera trecutului.

Tipăritu-s'au la noi scrisele inedite și posihume ale lui Săulescu ori Ion Trivale, Ion Grămadă? Nu se readitează ni se pare, nici cele ce fuseră tipărite și s'au epuizat.

Cehoslovacii, au sărbătorit a șazecea aniversare a nașterii romanțierului *Alois Jirásek*, dând acestui eveniment proporțiile unei adevărate manifestațiuni naționale. Tânăra republică, nu a onorat însă astfel numai unul din romanțierii săi cei mai populari, ci și unul din făuritorii cei mai activi ai eliberării sale.

Ca romanțier, Jirásek, s'a consacrat romanului istoric, câștigându-și o popularitate egală, dacă nu mai mare decât cea de care se bucura Dumas-père în Franța și Sienkiewicz în Polonia. El e considerat ca întemeetorul genului istoric în literatura cehă. Căci nu s'a mărginit numai a imprumuta anelelor Bohemiei situațiile dramatice de unde să-și inspire romanele.

Impins de o adevărată pasiune, pentru realism, s'a forțat să reconstitue fizionomia epocilor pe care le-a descris, viața indivizilor și a masselor, cu o minuțiozitate și după o cercetare răbdătoare a arhivele, întocmai ca Flaubert care scriind *Salambo* și-a dat „une indigestion de vieux bouquins“. Cu această armătură des documentație, Jirásek, a imprumutat istoriei poporului său, cele mai alese pagini pentru a trezi grandoarea trecută a Bohemiei, ororile sclaviei, revolta contra opresiunii și opera recentă a reînvierii naționale. Departe de a păstra impasibilitatea lui Flaubert, și-a impregnat vasta sa operă de un patriotism arzător, care a contribuit la trezirea conștiinței naționale.

Soluptând personagiile heroice ale trecutului, asprii căpitani hussiți, povestind devotamentul fără limite al patrioților cehi din epoca renașterii, a creiat în același timp o operă de artă și de adevăr istoric, evocând strălucite pilde de neclintită fidelitate idealului; fie religios, fie moral, fie patriotic.

Alături de această activitate pur literară, dânsul a luat parte mai direct la lupta pentru emanciparea națiunii Cehoslovace. În 1918, în momentul când împăratul Austriei a convocat Parlamentul amușit de patru ani, Jirásek a luat inițiativa unui manifest adresat deputaților cehi, și semnat de peste 100 de scriitori, cerând aleșilor să susție cauza națională în termeni cari au devenit mai apoi adevăratul program de luptă pentru cucerirea libertății și independenței Recunoscător, parlamentul din Praga i-a propus cu unanimitate, cu prilejul aniversării celor 60 de ani, candidatura pentru premiul Nobel.

În editura »La Nouvelle Revue Française«, Alain, universitar cunoscut încă înainte de război prin lucrările sale asupra sistemelor de belle-arte, publică o viguroasă carte asupra războiului »Mars ou la guerre jugée«. Din capitolul »Cadavrul« imprumutăm un pasagiu, care zugrăveșet oroarea războiului tragic ca un rechizitoriu: »Citesc istorisirile de război și nima mea tresare când Mangin își înfige sabia sa în soldul vrăjmașului. Iată un mândru joc, — cum cântă Verlaine. Dar încet tovarășe; tu ai văzut aceste lucruri mai de aproape și le judecai eri mai puțin frumoase. Și mai întâi tu știi bine, că nu e Mangin acel care a înfipt sabia; tu știi unde se află postul de comandament; tu cunoști telefonul și semnalizările; tu închipui de îndată ce vei voi, această sabie de General ce are zece kilometri de lungime; în vârful ei se află infanteristul, al cărui cadavru îl vezi îndestul de limpede, culcat cu altele alături, cașicum ar fi fost aruncat în direcția atacului...«

»Rămâne adevărat că energia unui șef este ceva cu deosebire rar; rămâne adevărat că nu importă ce acțiune grea și bine implinită e prin ea însăși frumoasă. Dar o recoltă de cadavre trebuie și dânsă de asemeni ținută în seamă. Gândește la această capodoperă de oase, de nervi și de mușchi; la această capodoperă care se mișcă, care simte, care gândește, și silește-te să o vezi sfâșiată, putredă, roasă, lucru neînsemnat în adevăr și care se reîntoarce în pământ; dar lucru ce încheia fără acest sfârșit atâtea posibilități.«

»În plină putere, în plină voință, cel mai tare, cel mai sănătos, cel mai brav, cel mai preț; e omorât tocmai din aceste pricini și din aceste pricini nimiciți: toții feciorii săi posibili, și toate fiicile sale, un întreg viitor omenesc, o întreagă speranță omenească. Toate acestea sacrificate prin ordin și la voința altuia, care cântărind mijloacele și scopul, a nimicit nu unul, ci cinci mii, zece mii.« i. d.

NU VĂ GRĂBIȚI!

Opriti-vă o clipă și priviți

Reclama luminoasă

din Cluj, Piața Unirei,

unde puteți vedea:

Reclame artistice

Ultimele știri telegrafice și

Rezultatele sportive din întreaga țară!